

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Toiminnallisia kokeiluja Kohtaamistaiteen ® keinoin - ryhmätöinnän perusteita ja edellytyksiä maahanmuuttajaperheille

Heidi Metsänen ja Milla Niini

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Sosionomi -tutkinto
Opinnäytetyö
huhtikuu, 2018

Opinnäytetyö käsittelee kuvataiteen terapeutista käyttöä maahanmuuttajien parissa sekä edellytyksiä tämän kaltaisen toiminnan, etenkin Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan, käynnistämiseksi. Yhteistyötaho oli Vantaan kaupungin Maahanmuuttajapalvelut.

Toiminnallisia menetelmiä sosiaalialalla tukee esimerkiksi sosiaalis-kognitiivinen kehitysteoria. Kuvataiteen terapeutinen käyttö on lisääntynyt viime vuosikymmeninä Suomessa ja sitä käytetään yhä laajemmin sosiaalialalla. Opinnäytetyössä ryhmätoiminnan kuvataiteellisena menetelmänä käytettiin Kohtaamistaidetta. Kohtaamistaide on kuvataiteen terapeutista käyttöä suljetussa ryhmässä, jossa on selkeä rakenne toiminnalle. Opinnäytetyö on koottu teoriasta, toiminnallisesta osuudesta sekä työelämäkumppanin kirjallisesta haastattelusta.

Tuloksena on, että maahanmuuttajat hyötyisivät Kohtaamistaitteen tekemisestä muun muassa mallioppimisen kautta. Hyötyjä ovat stressin väheneminen, kielitaidon kehittyminen, vertais-toiminta, sekä mielihyvän saaminen itsetehdyistä ja loppuun saatetuista taidetöistä. Johtopäätöksinä esiin nousseita toimivia keinoja ryhmää perustettaessa ovat kulttuurisensitiivisesti suunniteltu viestintä, kohdennettu ryhmätoiminta, kulttuurikompetentti ohjaustyö sekä konkreettinen todistus osallistumisesta asiakkaille.

Opinnäytetyön tuloksia voi soveltaa maahanmuuttaja-asiakkaille ryhmätoimintaa järjestettäessä. Työstä voi poimia lähtökohtia aloitettaessa kuvataiteellista toimintaa. Tästä työstä esiin nousseiden huomioiden avulla voi mahdollistua onnistunut kulttuurisensitiivinen Kohtaamistaitteen ryhmätoiminta maahanmuuttajille. Kun ryhmän saa perustettua ja sitoutettua, saavutetaan toiminnalla tutkimuksellisestikin perustellut hyödyt asiakkaille.

[Encounter art for immigrant families - functional experiments and development suggestions.](#)

2018

Pages

42 + attachments

The aim of this thesis was to research the usage of therapeutic arts among immigrants in Vantaa. In addition, the requirements needed for a successful therapeutic art group were studied. The artistic method used in this thesis was Encounter Art, which is a structured form of using visual arts as a therapeutic tool in a closed group.

The functional methods were supported by related theory, for example, by Bandura's social-cognitive development theory. This thesis is comprising of the theoretical background, the practical methodology and interviews with the commissioning organization.

Based on the findings, it was established that the immigrants would benefit from Encounter art activities. The benefits include the reduction of stress, the development of language skills, peer education and the enjoyment of self-made and completed work. As a conclusion the functional requirements that emerged as being important for a successful group were culturally sensitive communication, targeted group activities, cultural competent guidance and a concrete testimony of participation of the clients.

The results of this Bachelor's thesis can be applied to organizing group activities with immigrant clients. The results can be used to establish the requirements needed when starting a visual arts activity group which would enable a successful culturally sensitive group activity. The research benefits for the clients are achieved once the group gets established and committed.

Keywords: [Encounter art](#), [immigrants](#), [functional methods in social work](#)

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kuvataiteen käyttö sosiaalialalla	7
	2.1 Toiminnallisten menetelmien perusteluja maahanmuuttajien parissa	7
	2.2 Kuvataiteen terapeuttisen käytön perusteluja	10
3	Kohtaamistaide	12
	3.1 Kohtaamistaiteen perusperiaatteet	12
	3.2 Kuvataiteen terapeuttinen käyttö lasten kanssa	15
	3.3 Kulttuurisensitiivisyys Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnassa	17
	3.4 Eettiset periaatteet ja kulttuurinen kompetenssi ryhmätoiminnassa	20
4.	Toimintakentän taustaa	22
	4.1 Asiakasryhmä	22
	4.2 Vantaan kaupungin maahanmuuttopalvelut	23
5.	Ryhmätoimintakerrat Silkinportissa	24
	5.1 Kohtaamistaiteen suljetun ryhmän suunnittelu	24
	5.2 Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnan kokeilut Silkinportissa	28
	5.3 Opinnäytetyömme Kohtaamistaideriikän toiminnan analysointi	32
	5.4 Eettisyyden arviointi ja ohjaajina kehittyminen	34
6.	Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnan edellytykset ja kehittämissuhteita	35
	6.1 Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnan edellytykset	35
	6.2 Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnan kehittämissuhteita	38
7	Loppusanat	39
	Lähteet	42
	Liite 1. Ensimmäiset mainokset (tiedote ja mainos)	49
	Liite 2. Ennakoilmoittautumislomake	51
	Liite 3. Taidetyöskentelyn koko suunnitelma	52
	Liite 4. Arviointilomake	58
	Liite 5. Uusittu mainos	60
	Liite 6. Ryhmätoiminnan uutta suunnittelua -mainos	61
	Liite 7. Haastattelu (kirjallinen)	62

1 Johdanto

Olemme aloittaneet sosionomiopinnot Laurea -ammattikorkeakoulun Tikkurilan yksikössä Luovivat menetelmät sosiaalialalla - linjalla yhtä aikaa tammikuussa 2015. Jo ensimmäisellä kursilla teimme raportin yhdessä - maahanmuuttajapalveluista. Heidi Metsänen on aiemmalta koulutukseltaan nuoris- ja vapaa-ajanohjaaja ja Milla Niini etnologi (FM) Helsingin Yliopistosta. Maahanmuuttajien parissa koemme, että meillä on annettavaa puolin ja toisin. Olemme kokeneet maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä, että emme ainoastaan ole ”ylhäältä” ohjaavia työntekijöitä, vaan voimme olla ihminen ihmiselle ja saamme myös työstä itsellemme. Kävimme Kohtaamistaiteen ohjaajan koulutuksen Laureassa syksyllä 2016. Teimme kyseisellä kurssilla onnistuneen harjoitusryhmän vantaalaisten maahanmuuttajanaisten parissa. Olemme molemmat myös harrastaneet kuvataiteita. Kohtaamistaiteen muoto ja esteettisyys innostivat meitä samalla tavalla ja siksi ryhdyimme tavoittelemaan yhdessä tehtyä toiminnallista opinnäytetyötä Kohtaamistaiteen keinoin. Tarkoituksena oli yhdistää meille jo entuudestaan tuttuja asiakasryhmiä uudella tavalla. Meille keskeistä opinnäytetyössä oli myös se, että suunnittelemme työllistyvämmä käyttäen erityisesti Kohtaamistaiteen menetelmiä ammattityökalunamme.

Tavoitteena oli tehdä toiminnallinen opinnäytetyö Kohtaamistaiteen käytöstä. Tähtäsimme Kohtaamistaiteen suljetun ryhmän tekemistä syyskuksi 2017, koska tällöin meillä molemmilla oli opinnoissa sellainen vaihe, että ehtisimme toiminnan toteuttaa. Kohderyhmänä oli Vantaan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden ja yhteistyökumppaneiden perheelliset asiakkaat ja ryhmän toteutuspaikkana toimintakeskus Silkinportti Tikkurilassa. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus muokkautuivat prosessin edetessä enemmän tutkimukselliseen suuntaan. Tämän työn tarkoituksena on tutkia ja esitellä kuvataideryhmän, erityisesti Kohtaamistaiteen ryhmätoiminnan, edellytyksiä perheellisten maahanmuuttajapalveluiden asiakkaiden parissa. Työssä käydään läpi, mitä tekijöitä on otettava huomioon, jotta kuvataideryhmä mahdollistuisi tässä asiakasryhmässä. Pohdimme myös Kohtaamistaiteen kulttuurisensitiivistä käyttöä. Olemme käyttäneet työssämme lähteenä teoriaa, omia havaintojamme ryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta sekä olemme koostaneet yhteenvedon maahanmuuttajapalveluiden työntekijöille esittämiemme kysymysten vastauksista.

Yhtenä tavoitteenamme on tuoda Kohtaamistaidetta tunnetuksi Vantaan kaupungin maahanmuuttopalveluille ja sitä kautta laajemminkin Vantaan kaupungin organisaatioon. Mielestämme Kohtaamistaidetta voitaisiin kutsua voimaannuttavaksi sosiaalityöksi ja se sopii laajasti käyttöön eri sosiaalityön kentille. Tarkastelemme toiminnallisten menetelmien käytön

perusteluja sekä hyötyjä muun muassa kotoutumisen ja perhetyön näkökulmasta. Etsimme teoriaperustaa sille, miksi toiminnallisia menetelmiä kannattaa käyttää ja mitä näkökulmia etenkin kuvataiteen käyttöön liittyy. Kerromme erityisesti Kohtaamistaiteen kuvataideryhmän suunnittelusta ja toiminnan toteutumisesta sekä tarkastelemme niitä edellytyksiä, jotka tukevat etenkin kuvataideryhmän muodostumista maahanmuuttajien parissa. Tavoittelemme ohjaajina kulttuurista kompetenssia maahanmuuttajien parissa työskentelyä varten. Kulttuurinen kompetenssi on sitä osaamista ja kokemusta, joka muodostuu, kun työntekijä osaa ottaa huomioon eri taustoista tulevien ihmisten lähtökohtia. Avaamme eri käsitteitä työmme teoria-luvuissa.

2 Kuvataiteen käyttö sosiaalialalla

2.1 Toiminnallisten menetelmien perusteluja maahanmuuttajien parissa

Voimaannuttava sosiaalityö on termi, jonka Sanna Riihelä -Palmu esittelee pro gradussaan (Riihelä-Palmu 2008). Hänen tutkimuksessaan tämä käsite yhdistyy toiminnallisuuteen ja luovuuteen pyrkien lisäämään ihmisten elämänlaatua heidän omia voimavarojaan hyödyntäen. Toiminnallisuus tai toimintakyky heikkenee ihmisen elämänhallinnan huonontuessa. Toiminnallisuutta tukemalla ihminen voi saavuttaa jälleen elämänhallinnan tunnetta. Yhdessä tekeminen voi olla paljon vaikuttavampaa toimintaa kuin pelkkä puhuminen. Joissakin tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että toiminnalliset ryhmät hyödyntävät myös maahanmuuttajia ja vähentävät heidän kokemaansa stressiä. Toiminnallisille menetelmille ei ole täysin tyhjentävää määritelmää, ne ovat joukko työskentelytapoja, joista erottuu omaksi ryhmäkseen luovuuteen liittyvät menetelmät. (Riihelä-Palmu 2008, 7- 9, 14 - 25; Kerkkänen & Säävälä 2015, 32- 35.)

Väitöskirjassaan vuodelta 1999 tutkija Juha Siitonen on perusteellisesti pohtinut käsitettä voimaantuminen ja rinnastaa sen sanapariin ”sisäinen voimantunne”. Väitöksessään hän on tutkinut opettajaksi opiskelevien voimavaroja ja tutkinut juuri sisäisen voimantunteen rakentumista vaihe vaiheelta. Hän määrittelee sen luottamuksellisessa ilmapiirissä vapautuvaan yksilön tunteeseen, jossa yksilöllä on halu yrittää parhaansa ja ponnistella myös muiden auttamiseksi. (Siitonen 1999, 60 - 61.) Voimaantuminen käsitteenä sopii hyvin maahanmuuttajataustaiseen työhön. Ihmisillä saattaa olla vaikeita elämänkokemuksia takanaan. Toisaalta taas esimerkiksi avioliiton myötä maahan muuttaneilla pelkästään oman yhteisön taakse jättäminen ja sosiaalisten verkkojen puute ja kielitaidon puute ovat merkittäviä stressitekijöitä. (Schubert 2013, 65.)

Maahanmuuttajan kotoutumisprosessi uuteen ympäristöön on pitkä. Maahanmuuton syyt voivat olla moninaiset pakolaisuudesta puolison mukana muuttamiseen, mutta vieras ympäristö erilaisine tapoineen, kehonkieliseen ja viestintätapoineen, aiheuttaa tulijalle stressiä. Eniten sitä näyttäisi lisäävän eläminen itselle vieraassa kulttuurissa. Tällöin nimenomaan vuorovaikutustilanteet ovat kuormittavia, koska sanallisessa kommunikoinnissa on otettava käyttöön joko uuden maan kieli tai toinen vieras kieli. Vieraalla kielellä toimiminen on aina haastavaa. (Schubert 2013, 63 - 65.) Stressiä voi aiheuttaa pelkästään sopeutuminen uuteen ympäristöön ja maahanmuuttajilla sosiaalisten verkostojen puute vaikuttaa mielen vointiin. Kuormituksesta elpymiseen tarvitaan voimavaroja. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 16 - 20, 30-33.)

Arkikielessä puhutaan paljon stressistä. Stressi on tarkasti määriteltynä neurobiologinen valpastuminen, joka tarkoituksellisesti toimiessaan suuntaa tarkkaavaisuuden ja on pohja kaikelle oppimiselle. Pitkittyessään tämä tila kuitenkin aiheuttaa aivojen väsymisen ja lamaanuttaa tarkkaavaisuuden. Ihminen tarvitsee oppiakseen järjestyksen tuottavaa palkitsevaa kokemusta, jossa aivojen mielihyvää vahvistavat välittäjäaineet lisääntyvät. Stressin säätelemisen edellyttää neurobiologista kypsyyttä. Tämä kypsyminen ihmisellä jatkuu kolmannelle vuosikymmenelle asti. Tätä ennen aikuisen on erityisen tärkeää huomioida sensitiivisesti lasta tai nuorta ja jäsenellä ympäristöä sekä auttaa säätelemään ärsykeitä. Stressin säätelemisen ei onnistu liian suurien vaatimusten ja liian vähäisen tuen ylikuormituksessa. Aivojen eri prosessoinnit eivät kytkeydy tällöin ja tuloksena on kaottinen ja hallitsematon tila. Stressiä kokeva aikuinen tai lapsi tarvitsee sosiaalista vuorovaikutusta päästäkseen jälleen yhteyteen. Aivot muokkautuvat läpi elämän kokemusten kautta. Myönteiset kokemukset opettavat eniten. Turvallisessa ja myönteisessä ympäristössä ahdistus vähenee ja toiveikkuus lisääntyy. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 29-66, 158-159.)

Suuri osa ihmisen ajattelusta perustuu kieleen. Lapsen sosiaalis-kognitiivisen kehitysteorian luojan Albert Banduran mukaan kielen omaksumisnopeuteen vaikuttaa se miten monimutkaista mallin antajan kieli on suhteessa lapsen kognitiivisiin kykyihin. Lapset voivat oppia muokautetusta kielestä helpommin. Tätä voi hyvin soveltaa maahanmuuttajien parissa työskentelyyn ja perustella tällä selkosuomen käyttöä. Lyhyet kieliopillisesti yksinkertaiset ja toistavat lauseet sekä hitaampi puhe on helpompi prosessoida. Lapset oppivat kieltä myös mallista ja vanhempien korjatessa tai lisätessä elementtejä lapsen puheeseen. Mitä enemmän vanhemmat osallistuvat vastavuoroiseen mallin antamiseen, sitä innokkaammin lapset omaksuvat vanhempien malliksi antamat laajennukset. (Bandura 2016, 22 - 25.) Tässä on myös hyvä perusteryhmämuotoiselle toiminnalle, jossa on useampia suomenkielisiä ohjaajia maahanmuuttajien parissa: selkeä kielenkäyttö toiminnan ohessa mallintaa kielenkäyttöä luonnollisella tavalla.

Toiminnallisuutta tukee muutenkin psykologi Albert Banduran sosiaalis-kognitiivinen oppimisteoria, joka varsinaisesti pohtii lapsen kehitystä, mutta Bandura toteaa, että kehitys ei ole yhtenäinen eikä tiettyyn pisteeseen loppuva prosessi. Ihmisen kyvyt eroavat psyykkis - biologisen alkuperänsä vuoksi mutta myös olosuhteiden vuoksi. Käyttäytymisen ja ympäristösuhteiden välinen vuorovaikutus on ihmisellä kaksisuuntainen. (Bandura 2016, 13 - 15.) Ihmisten elämänsäntään vaikuttavia tekijöitä ovat merkittävät sosiokulttuuriset elämänmuutokset kuten aseelliset selkkaukset, talouslama, poliittiset muutokset ja kulttuurin myllerrykset. Psykologia ei kommentoi näitä ympäristön muutoksia muuten kuin että henkilökohtaiset ominaisuudet tekevät tietyistä kohtaamisista toisia todennäköisempiä. Henkilökohtaisten taipumusten ja sosiaalisten tekijöiden vastavuoroinen vaikutus määrää sen missä määrin satunnaiset vaikutukset aiheuttavat ihmisessä pysyvää muutosta. (Bandura 2016, 16 -17.)

Banduran sosiaalis-kognitiivisessa teoriassa painotetaan sijaiskokemuksen kautta oppimisen taitoa: ihmiset oppivat havainnoimalla, tämä lyhentää oppimiseen käytettävää aikaa ja virheiden mahdollisuutta. Suurin osa sosiaalisesta oppimisesta tapahtuu joko tietoisesti tai tiedostamatta yksilöiden havainnoissa toisten käyttäytymistä. (Bandura 2016, 28.) Tämä tekee ryhmätoiminnasta perusteltua myös sosiaalityön kannalta - ohjaajan toiminta on tällöin mallioppimisen pohjana. Mallina olevat vaikutteet toimivat motivaation lisääjinä ja ne toimivat sosiaalisina kannustimina. Kaiken kaikkiaan mallin kautta välittyvät vaikutteet voivat opastaa, motivoida, vapauttaa käyttäytymisen estoja ja helpottaa sosiaalista käyttäytymistä ja herättää tunteita. Mallin antaminen on osoitettu erittäin tehokkaaksi vakiinnuttaa abstrakteja tai sääntöjen ohjaamia käyttäytymismuotoja, mm. kielen sääntöjä, kysymisen tapoja ja itsearvioinnin normeja. (Bandura 2016, 29 - 32.) Tässä havainnoimalla oppimisessa on myös yksi syy, miksi ryhmätoiminta ohjaajien johdolla voisi olla eduksi maahanmuuttajien kotoutumiselle.

Toiset teoriat taas pohtivat asenteen vaikutusta maahanmuuttajien sopeutumisessa uuteen ympäristöön. Asenne sisältää kaksi toisistaan eroteltavaa ajatusta: sen, kuinka paljon yksilö haluaa säilyttää omaa kulttuuriperinnettään ja identiteettiään ja sen, miten paljon yksilö haluaa olla kontaktissa valtaväestöön ja olla aktiivisesti tekemisissä valtaväestön edustajien kanssa. Tätä kutsutaan akkulturaatioasenteeksi. Kanadalainen psykologi John Berry on kehittänyt mallin, joka kuvaa akkulturaatioprosessia. Mallissa hän nimeää neljä erilaista akkulturaatiostrategiaa: assimilaatio, separaatio, integraatio ja marginalisaatio, eli sulautuminen, eriytyminen, sopeutuminen ja syrjäytyminen. Nämä tulevat Berryn mukaan arjen tasolla selvästi esille yksilön elämäntavoissa. (Schubert 2013, 65. Arttijeffer 2015, 10 - 11.) Sopeutumis-

prosessin voi esimerkiksi ajatella edistävän tai estävän maahanmuuttajan osallistumista uuden ympäristönsä toimintaan - haluaako hän tulla osaksi sitä vai haluaako hän vuorovaikuttaa vain samasta kulttuuritaustasta tulevien kanssa.

Omien voimavarojen löytäminen on yhteydessä Kohtaamistaiteen periaatteisiin, kuten luvussa kolme avaamme tarkemmin. Kohtaamistaiteen avulla tapahtuva kuvataiteellinen työ sopii hyvin maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn - siinä on niitä elementtejä, jotka poistavat uuden ympäristön tuomaa stressiä. Voimaantuminen voi siis tuoda omia ihmisen voimavaroja ja mahdollisuuksia esille: ”Itseluottamus ja rohkeus on tullut oman aktiivisen toiminnan ja oman vapaan valinnan seurauksena, jolloin oma ratkaisu on tuonut tarpeen selviytyä. Tämä positiivinen lataus on synnyttänyt sisäisen voimantunteen, empowermentin.” (Siitonen 1999, 63.) Siitonen liittyy voimaantumisen toteutumiseen sellaiset adjektiivit kuin vapaus, vastuu, ja arvostus. Vapautta kuvailevia määritelmiä ovat Siitosen tutkimuksessa valinnanmahdollisuus, vapaaehtoisuus ja muun muassa sopivuus. Vastuun toteutumista kuvaavat muun muassa pitkäjänteisyys ja tarpeellisuuden kokeminen. Arvostuksen Siitonen kuvailee sisältävän tervetulleeksi kokemisen, luontevan hyväksynnän sekä ystävällisen ja kannustavan suhtautumisen. (Siitonen 1999, 64 - 67.) Luvussa kolme käymme läpi Kohtaamistaiteen peruseriaatteita, joiden yhteys voimaantumisen käsitteeseen kuten Siitonen asiaa on tutkinut, ei jää epäselväksi. Kohtaamistaide on ryhmätoimintaa luottamuksellisessa ilmapiirissä.

2.2 Kuvataiteen terapeuttisen käytön perusteluja

Kuvataiteen käyttö terapeuttisesti on ollut Suomessa tuttua jo 1960-luvulta alkaen. Keskeisinä suuntauksina ovat olleet taidepsykoterapia ja taideterapia. Ensin mainitussa taide on kommunikoinnin väline ja taideterapialla on enemmän ennaltaehkäisevä tai kuntouttava tarkoitus ja suunta. Taideterapiassa taiteellinen vuorovaikutus ja taiteen tekeminen ovat keskeisemmässä roolissa. (Rankanen & Pusa 2014, 10 -12.)

Taidepsykoterapia on enemmän psykoterapiaa taiteen keinoin, ja humanistispainotteinen kuvataideterapia jättää tekemisen sanallisen selittämislle ja purkamiselle vähemmän painoarvoa. Tekijä on kuvansa paras tuntija humanistisen suuntauksen mukaan. (Hautala 2008, 58 - 59. Isoviita 2012, 8 -9.) Voimaantumisen käsite ja prosessi ovat osa onnistunutta kuvataideterapeuttista prosessia. Kuvataideterapian tavoitteena on kuvan kautta voimaantuminen, toteaa myös Hautala kuvataideterapiaa koulumaailmassa käsittelevässä teoksessaan. (Hautala 2008, 62.) Taiteen voima voi auttaa kiinnittymään ympäristöön. Nykyhetki voi mennä ohi miettiessämme tulevaisuutta. Läsnaoloon ei kykene, jos jatkuvasti miettii asioita, joita oli tai

on mahdollisesti tulossa. Taiteen esteettiset kokemukset voivat auttaa lieventämään levottomuutta ja herättämään henkiin tulevaisuuden tuomalla menneen vain nykyhetken syventäjäksi. (Dewey, 2010, 29.)

Kohtaamistaiteen ryhmässä nykyhetkeen keskittyminen on olennaista. Tähän panostetaan esimerkiksi tuomalla tietoisesti ajatuksia tähän hetkeen, karsimalla häiriötekijöitä, etenemällä askel kerrallaan, sekä luomalla rauhoittava esteettinen tila. (Pusa 2014) Maahanmuuttajilla voi olla monenlaisia levottomuutta ja ikäviä tunteita herättäviä kokemuksia, joten hetken sellaisenaan kokeminen voi tuntua erityisen hyvältä ja eheyttävältä. Kuormitusta eli stressiä voi laskea oikeanlaisella tilanteeseen ja ympäristöön ohjaamisella (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 81-83).

Yksi keskeisistä stressiin liittyvistä teorioista on Ulrichin psykofysiologinen stressiteoria. Sen mukaan ihmisellä on sisäänrakennettu, evoluution myötä kehittynyt tarve olla yhteydessä luontoon ja jo pelkästään luontokuvien katselu vähentää stressiä. (Hakamäki 2009, 2-3.) Hakamäki tutki pro gradussaan paransiko pelkästään ikkunanäkymä henkilön itsensä kokemaa terveydentilaa. Myös mielipaikkoihin hakeutuminen on todettu olevan yhteydessä henkilön itsensä kokemaan stressiin. Stressaantunut hakeutuu yli kulttuurirajojen omaan mielipaikkaansa, joka useimmiten sisältää luontoelementtejä. (Hakamäki 2009, 4 - 9.) Hakamäen tutkimuksen mukaan elpymistä kokivat parhaiten ne henkilöt, joiden mielipaikka oli luonnossa. (Hakamäki 2009, 19.) Kohtaamistaiteessa taidetyöskentelyn aihepiirit tai alkuvirittäytymisen materiaalit usein liittyvät juuri käsillä olevaan vuodenaikaan sekä luontoon. Tämä on saanut alkunsa jo Clinical Art -vaiheesta, jolla pyritään kohdistamaan muistisairaiden huomio. (Pusa 2014.) Tässäkin mielessä Kohtaamistaide puoltaa paikkaansa erityistä stressiä kokeneiden ihmisryhmien toimintamuotona.

Päivi Känkänen kertoo väitöskirjassaan, että taidelähtöisten menetelmien käyttö sosiaali- ja terveysalalla on lisääntynyt ja vakiintunut Suomessa merkittävästi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. (Känkänen 2013, 75-77.) Kuvataideterapeutit painottavat erityisesti työssään lasten kanssa vuorovaikutteisuutta ja lapsilähtöisyyttä. Kuvataideterapiaa käsittelevässä kirjassaan Hautalan mukaan koulukuntaerot eivät ole suuria, pikemminkin työskentelyyn vaikuttaa missä he tekevät työtään. (Hautala 2008, 167.) Kohtaamistaide on kuvataideterapeuttisesti suuntautunutta toimintaa, eikä sillä ole virallista kuvataideterapian asemaa Suomessa. (Rankanen & Pusa 2014, 12.)

3 Kohtaamistaide

3.1 Kohtaamistaiteen peruseriaatteet

Kohtaamistaide on Laurea - ammattikorkeakoulun Suomeen tuoma tapa käyttää taidetta terapeuttisesti, kuntouttavasti tai - voimauttavasti. Se on alun perin kehitetty Japanissa muistisairaiden hoitomuodoksi, missä sen vaikutuksia on myös aivotutkimuksen keinoin tutkittu. Kohtaamistaiteen nimi Japanissa on Clinical Art, mikä kuvaa alkuperäistä käyttöympäristöä, toisaalta taas ikään kuin sen täsmällistä ja tarkkaa etenemistä. Clinical Art on hyvin konkreettisiin aihepiireihin sidottua ja etenee kolmessa vaiheessa: alkuun on virittäytyminen, sitten hyvin tarkkaan ohjattu taidetyöskentely ja lopuksi arvostuskierros. (Rankanen & Pusa 2014, 12 - 13.) Kohtaamistaidetta on käytetty Suomessa aiemmin etenkin vanhustyön parissa, mutta sitä käytetään nykyään myös esimerkiksi mielenterveytyössä ja työhyvinvoinnissa (Rankanen & Pusa 2014, 12 - 14. Alanen & Voutilainen 2014). Opinnäytetöitä on tehty myös Kohtaamistaiteen käytöstä lastensuojelun vanhempi-lapsi ryhmissä (esimerkiksi Lumila & Pekka 2011).

Kohtaamistaide Suomessakin on tarkasti ohjattua työskentelyä ja kaikki kolme vaihetta ovat tärkeitä ja niistä muodostuu kokonaisuus. Virittäytyminen tuo aistit tähän hetkeen, ohjattu taidetyöskentely on sekä turvallista että yllätyksellistä ja arvostaminen tuo uusia näkökulmia omaan tekemiseen. (Rankanen & Pusa 2014, 14.) Virittäytymisen perusteena ovat monet kokemukset ja teoriat siitä, miten luovuus vapautuu ihmisissä, jos he tuntevat olonsa turvallisiksi ja vapaiksi. Kohtaamistaiteessa erityisesti ryhmätoiminnan aluksi tapahtuva lämmittely aina suuntaa mielenkiintoa, ajatuksia ja aisteja tulevaa työskentelyä varten. (Ahava & Vuorio 2014, 44- 47.) Moniaistinen toiminta saa tukea myös stressin säätelyn neurobiologisesta luonteesta. Useampaa aistia vuorottain käytettäessä mieli rauhoittuu. Aivojen joustavuus lisääntyy, kun ulkopuolisesta maailmasta kertovien aistien, sosiaalisten aistien ja kehon aistien kautta tuleva tieto yhtyy. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 78-80; Aulio & Girard & Laine, 6.)

Matalan kynnyksen taidetyöskentelyn ja hallitun ohjauksen tarkoituksena on mahdollistaa kerroksellinen ja rikas taiteen tekemisen prosessi jokaiselle osanottajalle. Ohjaajat perehtyvät valitsemansa aiheen tekemiseen ja vaiheistavat kuvan tekemisen huolella, jotta osaavat neuvoa osallistujia vaihe vaiheelta. Osallistujien on tarkoitus saada kiinni taiteen tekemisen prosessista. (Leinonen & Koistinen 2014, 48 - 53.) Työskentelyssä tulee eteen pieniä valintoja, jossa ryhmään osallistujia saa kuunnella sisäistä ääntään. Valinnanmahdollisuuksia voi ohjaaja

lisätä tai poistaa hieman asiakasryhmäänsä kuunnellen - tarkoitus on, ettei tilanne muodostu kenellekään liian vaikeaksi. (Leinonen & Koistinen 2014, 50; Aulio & Girard & Laine, 6.)

Arvostuskierros jokaisen Kohtaamistaitteen ohjatun ryhmäkerran lopussa on menetelmän ydin-kohtia. Sen filosofiana on alkuperältään hyvin japanilainen Mitate - käsite: ymmärtävä arvostus. Arvostaminen on toimintakokonaisuus taidetyöskentelyn loputtua, johon keräännytään yhteen ja rauhoitutaan. Se täytyy ohjata ammattitaidolla, jotta jokainen yksilönä tulee huomioituksi myönteisesti. Arvostaminen, huomioiminen, lisää myös yksilön innostusta arvostaa toisia. (Caven - Pöysä 2014, 54-57.)

Kohtaamistaitteen suljetun ryhmätoiminnan ytimessä on vaiheittaisen taidetyöskentelyn mahdollistama onnistumisen kokemuksen synty: virittäytymisen moniaistisuus, ohjatun taidetyöskentelyn tuoma turva, ja sen sisällä tehdyt pienet valinnat sekä arvostamisen hyväksyvä, lempeä ote. (Caven - Pöysä 2014, 56 -57.) Kun haasteet ovat sopivan kokoisia, ne voidaan ohjaajan tuella saavuttaa. Tämä on ihmiselle palkitsevaa. Esimerkiksi Vygotskin lapsen lähikehitysteoria kertoo juuri samasta ilmiöstä - lapsi pystyy oppimaan parhaiten niitä taitoja, joiden oppimiseen hänellä on jo edellytyksiä. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 39-41.)

Kohtaamistaitteessa korostuu - erona taideterapiaan perinteisessä mielessä - suljettu ryhmä, jossa on luottamuksellinen ilmapiiri. Kohtaamistaitteeseen toteutuukin täysin vain 8 - 10 ryhmäkoontumisen kautta, jolloin ryhmätoiminnalla on selkeästi alku, keskikohta ja loppu. Ryhmän hyvä henki muodostuu mm. aluksi yhdessä laadituista säännöistä. Voimaantumisen tunteeseen liittyykin kiinteästi luottamuksellisuus, kuten Siitonen kirjoittaa väitöskirjassaan: ”Itselle sopivassa, tutussa ja turvallisessa kontekstissa opiskelijaopettaja uskaltaa käyttää toimintavapauttansa rohkeasti ja luovasti.” (Alanen & Voutilainen 2014, 67; Siitonen 1999, 64.) Kohtaamistaitteen suljetussa ryhmässä on pyrkimys luottamuksen ilmapiiriin, joka vapauttaa ihmisen luovuutta. Monen viimeaikaisen tutkimuksen mukaan juuri turvallisuus ja luottamus synnyttävät ilmapiiriin, jossa on mahdollista toimia vapaasti ja ideat syntyvät - luovuus mahdollistuu. (Jalkanen 2013, 14-15; Aulio & Girard & Laine, 6; Riihelä-Palmu 2008, 19.)

Turvallisuuden tunne ja ilmapiiriin toiveikkaana pysyminen mahdollistaa stressin säätelyn ja uuden oppimisen myönteisine kokemuksineen (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 79-81). Lämmin ja havainnollistava ilmapiiri on keskeistä Kohtaamistaitteen ryhmässä. Ohjaajana

on tärkeää tutustua ennalta itse tarkoin materiaaleihin ja taidetyöskentelyyn, jotta voi luontevasti tukea ryhmäläisiä taidetyöskentelyn eri vaiheissa. Ohjaajan varmuus lieventää ryhmäläisten epävarmuutta ja auttaa hyödyntämään monipuolisemmin taidemateriaaleja. (Leinonen & Koistinen 2014, 48-49.) Kohtaamistaitteen rajatussa ympäristössä on myös hyvä harjoitella vanhemman ja lapsen keskinäistä vuorovaikutusta ja tilan antoa. Lapsen mahdollisuus pieniin valintoihin ja toisaalta neuvottelutilanteet vanhemman kanssa ovat myös hyvä mahdollisuus harjoitella itsesäätelytaitoja, joista seuraavassa luvussa lisää.

Tanja Hyyrynen kirjoittaa erityisesti lasten huomioonotosta Kohtaamistaitteessa (Hyyrynen 2014). Hyvä kohtaaminen lapsen kanssa Kohtaamistaitteessa, kuten muutenkin, alkaa aikuisen turvallisella viestillä siitä, että aikuinen on kiinnostunut lapsesta. Vuorovaikutusta voidaan tukea muun muassa aloittamalla ryhmätyöskentely lasta kiinnostavalla virittäytymisellä ja/ tai pelillä. Hyyrynen kirjoittaa, että ainekset Reggio Emilia -pedagogiikasta tukevat lapsen kanssa työskentelyä Kohtaamistaitteen metodilla. Lapsi on aktiivinen toimija ja aikuinen tukee lapsen oppimista. Töiden täytyy lasten kanssa olla sopeutettu lasten taitoihin. Ohjaaja on jämäkkä mutta valmis muuttamaan tarvittaessa omaa toimintaansa. (Hyyrynen 2014, 60 - 63.)

Toisaalta Kohtaamistaitteen ytimessä on esteettisyys - ympäristön ja tehdyn työn kauneus, miellyttävyys. (Rankanen & Pusa 2014, 13 - 14.) Kohtaamistaitteen syntysijoilla Japanissa esteettisyys mielletään erilaiseksi, kuin länsimaiden itämaisessä esteettisyyskuvassa. Japanissa estetiikka on osa arkea, eikä tavoittele matonta luksusta. Minna Eväsoja kertoo teoksessaan ”Itämainen estetiikka” kahdeksan ominaista piirrettä itämaiden suhtautumiseen taiteisiin sekä estetiikkaan. Näitä ovat “arjen kauneuden arvostaminen, oppimisen ymmärtäminen jatkuvaksi prosessiksi, ihmisen rajallisuuden painottaminen, pyrkimys ideaaliseen ilmaisuun, intuitiivisuus, metaforien runsas käyttö, luonnon kauneuden arvostaminen sekä kuoleman esteetisointi.” (Eväsoja 2011, 15.)

Estetiikka on Japanissa kaikenkattavaa ja se ulottuu koko ihmisen elinympäristöön. Se näkyy yksityiskohdissa, joita on rakennuksissa, kukkien asettelussa kodeissa sekä lahjojen paketoimisessa. Estetiikka on Japanissa ajattelutapa, jossa hyväksytään oma vaillinaisuus eikä nähdä materiaalin puutetta esteenä vaan nautitaan löytämästään. (Eväsoja 2011, 25 - 45.) Löytämisen ilo ja moniaistisen kokemuksen saaminen on meille keskeistä Kohtaamistaitteen ohjaajina. Näemme Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan mahdollisuutena tarjota moniulotteinen kokemus, jossa huomioidaan kaikki aistit. Meille Kohtaamistaitteen japanilainen esteettisyyskäsitelmä on

olennainen osa, joka tulee suunnitella ryhmätoimintaa ottaa tarkasti huomioon. Tarkemmin kerromme suunnitelmistamme luvussa viisi.

3.2 Kuvataiteen terapeuttinen käyttö lasten kanssa

Schubert kirjoittaa kotoutumisen psykologiaa käsittelevässä artikkelissaan, että maahanmuuttajaperheiden lasten näkökulmasta olisi koko perheen hyvinvointi tärkeä tavoite tuen tarvetta pohdittaessa. Perheen hyvä yhteenkuuluvuuden tunne tukee lapsen hyvinvointia. (Schubert 2013, 69.) Voisi ajatella, että taiteen keinoin voidaan lisätä nimenomaan perheen yhteistoimintaa. Päivi Känkäsen mukaan taiteen humanistinen ja holistinen ihmiskäsitys mahdollistaa yhteisöllisiä kokemuksia ja lisää elämänhallintaa, vaikka taiteen pitkäkestoisia vaikutuksia on vaikea mitata perinteisin menetelmin. (Känkänen, 75 -78.) Kuvataiteen avulla voidaan tuoda esiin piileviä voimavaroja ja "toisia tarinoita" pinnalle esimerkiksi heikossa ja haavoitetussa asemassa kasvaneista lapsista ja nuorista. (Känkänen, 91 - 97.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen varhaisilla ihmissuhteilla on suuri merkitys hänen myöhemmälle elämälleen. Kiintymyssuhteessa traumatisoituneelle lapselle aikuisen läheisyys on saattanut merkitä pelkoa. Leikki on lapsen luontaista toimintaa, jonka avulla lapsi jäsentää maailmaa ja kokemuksiaan. Tämä estyy, jos lapsi on turvaton tai hänen perustarpeistaan ei ole huolehdittu. (Arvola 2009, 94 -96; Rusanen -Kuusela -Rintakorpi -Torkki 2014, 32.) Lapsen on vaikea edes ottaa vastaan huolenpitoa, jos hänen perusturvallisuutensa on horjunut vakavasti. Luovissa terapiamenetelmissä aikuinen kykenee leikkisyyteen, hyväksyntään ja empatiaan ja tarjoaa menetelmän, jossa itseilmaisu taiteen avulla voi tarjota lapselle korjaavia kokemuksia. (Känkänen 2013, 89- 91, 231 - 232; Aulio & Girard & Laine, 5.) Kuvataiteen terapeuttinen käyttö ei ole sama kuin terapia. Kohtaamistaitteen avulla kuitenkin suljetussa ryhmässä tavoitellaan luottamuksen ilmapiiriä, joka voisi toimia myös stressaantuneessa elämäntilanteessa olevan lapsen kannalta myönteisesti.

Lapsen varhaisia käytösongelmia on tutkimusten mukaan osoitettu juuri vuorovaikutuksen ongelmaksi. Jos varhaiset ohjaus- ja kasvatukseen ovat hyvin ankaria ja jyrkkiä, ne ennustavat käyttäytymisen ongelmia. Tasapainoinen lapsi kasvaa yhteistoiminnalla ja myönteisessä ilmapiirissä -etenkin jos äiti pystyy säätämään viestintäänsä ja olemaan sensitiivinen. (Aro & Laakso 2011, 68 - 69.) Vuorovaikutukseen taas vaikuttaa lapsen kyky tunteiden säätelyyn. Se, miten lapsi pystyy säätämään tunnekokonaisuuttaan ja niiden ilmaisua, vaikuttaa stressaavista tilanteista selviytymiseen (Aro & Laakso 2011, 70 -71). Osa vuorovaikutusta on myös

tarkkaavaisuuden säätely - tämä taito nimenomaan ohjaa tunteiden hallintaan ja sen puuttumisen mielletään aiheuttavan oppimisen ongelmia. (Aro & Laakso 2011, 72 - 73.) Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen lisäämistä taiteen keinoin on esimerkiksi tutkinut Hanna Lommi pro gradussaan ”Taidekasvatuksellinen tekeminen kohtaamisen tilana - lapsille ja vanhemmille (Lommi 2010). Hän korostaa lapsilähtöistä kasvatustilaa ja esittelee Deweyn pragmaattisen kasvatustilafilosofian, jonka ytimessä on kokeminen, kokemus ja tarkemmin myös opettajan ja oppilaan henkilökohtainen suhde. Taidekasvatus tulisi mahdollistaa kaikille ihmisille, sillä taiteellinen prosessi mahdollistaa tekemisen, havainnoinnin sekä pohdinnan kautta esteettisen kokemuksen ja positiivisen vaikutuksen. Taide toimii elämän kokemusten ja moraalien jäsentelyn keinona. (Lommi 2010, 10-14.) Samanlaista mallioppimista tulee myös Banduran sosiaalis-kognitiivinen kehitysteoria, jota käsitelimme edellisessä luvussa. Kuvataiteellinen toiminta suljetussa ryhmässä voisi edistää myönteisesti stressaavassa elämäntilanteessa olevan perheen hyvinvointia.

Perhetyön teoksissa on annettu yleisiä ohjeita siitä, mitä vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voi tarkkailla ja miten sitä voi ohjata. Yleensä ottaen voi pohtia ja havainnoida sitä, miten vanhempi ottaa kontaktia lapseensa ja päinvastoin. Havainnoinnin tueksi on muun muassa kirjassa ”Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön” lueteltu apukysymyksiä, jotka perhetyötä tekeväille voivat auttaa havaintojen täsmentämisessä. Kirjassa esimerkiksi kehoitetaan pohtimaan, miten vanhempi reagoi lapsen pyyntöihin ja mitä vanhempi vaatii lapselta. Toisaalta taas voi tarkkailla myös lapsen temperamenttia - miten ja millä tavalla lapsi reagoi ärsykkeisiin ja etenkin uusiin asioihin, tai onko lapsi aktiivinen (vilkas). Vanhemman tukemiseen taas esitellään kirjassa roolikarttoja ja niistä keskustelemista. Toisaalta taas kerrotaan, että lapsen tarpeiden sanoittaminen ja tilanteiden ennakoimisen tarpeellisuus voi tulla uutena tukena tarvitsevalle vanhemmalle. Myös tilanteiden mallintamista tarjotaan tuen muodoksi. (Vilén & Seppänen & Tapio & Toivanen 2010, 132-164.) Kohtaamistaitteen avulla voisi vahvistaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta ja kommunikointitaitoja sekä tuoda voimavaroja arkeen. Kohtaamistaitteessa, on selkeä rakenne ja ohjaajan tuki, esimerkiksi mallinnusta varten, työskentelyn ajan. (Pusa 2014.)

Lommi kirjoittaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksesta eri teorioihin nojaten, että kuuntelu ja havainnointi ovat olennainen osa vanhempana kasvua. Ilman lapsen kanssa vietettyä aikaa on vaikea tulla tietoiseksi toisen tavoista. Lapsen kasvaessa fyysisen huolenpidon sijaan nousee tärkeämmäksi henkinen tukeminen. Tämä edellyttää keskusteltavaa vuorovaikutusta, jossa on tilaa lapsen kysymyksille. (Lommi 2010, 15-17.) Vanhemmilta tämä demokraattinen kasvatustapa vaatii uskoa tulevaisuuteen ja itseluottamusta. Toisaalta se vaatii konkreettisesti

yhteistä aikaa. Lapsen myönteistä kehitystä myöhemmin tukivat Lommin mukaan myös tilanteet, joissa lapsi oli pystynyt opastamaan vanhempaa jossain tietyssä tehtävässä ja saanut siitä hyväksyntää. (Lommi 2010, 17-19.) Myös Banduran sosiaalis-kognitiivinen kehitysteoria on samoilla linjoilla. (ks. kappale 2.1.) Kohtaamistaitteen kuvataideterapeuttinen toiminta voisi olla juuri sellaista perheen yhteistoimintaa, joka tukisi perheen sisäistäkin vuorovaikutusta.

Kohtaamistaidetta on käytetty myös perhetyössä. Jo Kohtaamistaitteen kotimaassa Japanissa muistisairaiden kanssa ryhmässä on ollut perheenjäseniä ja esimerkiksi omahoitajia. Takana on ollut ajatus siitä, että yksilö tarvitsee yhteisöä voidakseen hyvin. Suomessa perhetyötä tehdään nykyään lapsen osallisuus huomioon ottaen ja siihen on tarvittu uusia työkaluja. (Niiniö & Holmikari 2014, 26 - 29.)

Hautala nostaa esiin olennaisen asian lasten kanssa työskentelemisestä omassa taideterapiaa pohtivassa teoksessaan: varsinkin ryhmässä tapahtuva kuvataideterapia tai terapeuttinen toiminta voi olla vuorovaikutukseltaan ja itse toiminnaltaan nopeampaisempaa kuin aikuisten kanssa. Materiaaleja on syytä varata riittävästi, ja niiden tulee jakautua kaikille tasapuolisesti. Ohjaajan tulee suunnitella tekemisen rakenne tarkasti, jotta materiaalien jako tapahtuu luontevasti ja keskustellen. Lapsille materiaalien aistikokemus on osa kuvan tekemisen prosessin tärkeyttä ja siksi riittävien resurssien takaaminen kaikille on tärkeää. Myös ryhmäilmapiirin luomiseen tulee kiinnittää huomiota, jotta luottamuksen ilmapiiri todella syntyisi eikä eturistiriitoja synny esimerkiksi juuri materiaalien jaossa. Rajat auttavat luomaan kunnitusta lasten ryhmässä. Terapeutin - ja tietysti myös ohjaajan- tulee kohdella kaikkia ryhmän jäseniä tasapuolisesti ja tuntea ryhmädynamiikkaa, joka vie ryhmää ja tekemistä eteenpäin. (Hautala 2008, 84 - 88, 111 - 117.) Kohtaamistaitteen strukturoitu luonne tuo näihin huomioihin jo oman tukensa ja ratkaisunsa. Kohtaamistaitteessa ohjaajat valmistelevat työvälit jo ennen ryhmän alkua - pyrkimyksenä mahdollistaa tekijän täydellinen keskittyminen itse työskentelyyn. (Leinonen & Koistinen 2014, 50.)

3.3. Kulttuurisensitiivisyys Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnassa

“Kulttuurisensitiivisyys määritellään ominaisuudeksi, jonka avulla voi havainnoida, aistia ja kokea kulttuuria sekä siinä tapahtuvia muutoksia. Kulttuurisensitiivisyys pitää sisällään myös yksilön kokemusten ja havaintojen pohjalle rakentuvan tunnepitoisen suhteen kulttuuriin sekä empatian eri kulttuurien edustajia kohtaan”. (Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus, kulttuurisensitiivinen työote sosiaali- ja terveyspalveluissa, 2018.)

Eri uskonnot määrittelevät voimakkaastikin kuvaamisen rajoja. On tunnettua, että islam -uskoon liittyy kuvantekokielto - ihmistä tai eläintä ei saa kuvata. Ihmisen tai eläimen kuva on islamilaisen käsityksen mukaan myös jumalan kuva. Kuitenkin aikojen saatossa on ollut islamilaisissa vaiheita, jolloin pyhien tekstien yhteyteen kehittyi kalligrafia -taidetta ja tyylliteltyjä eläinkuvia. Ornamentiikasta muodostui islamilaiselle kulttuurille keskeinen taidemuoto. Kuvakiellon saadessa jyrkempiä muotoja, kasviornamentiikasta kehittyi yhä pelkistetympää geometristä muotoa. Lännessä erästä tällaista tyyllilajia kutsutaan arabeskiksi. Ornamentiikka on hyvin symbolistista ja merkityksellistä muslimimaailmassa. Se muistuttaa mm. jumalan luomistyöstä. Myös ornamentiikalla on paikallisia tyyliuuntauksia esimerkiksi islamilaisessa Kauko-Idässä. Shiia -muslimit (enimmäkseen Iran, Irak -alueelta) suhtautuvat kuvantekoon jonkin verran lievemmin kuin valtaosaa edustavat sunnimuslimit. (Miettinen 2016, luku 6.4).

Tämä islamin kuvantekokielto vaikeuttaa kuvataiteen terapeuttisen käytön perustelua huomattavasti. Kohtaamistaitteessa on kuitenkin potentiaalia, sillä vaikka virittäytyminen liittyisi-kin luontoon, itse taidetyöskentely voidaan valita niin, että lopputulos on abstraktia ja ainoastaan katsoja näkee siinä aihepiirejä haluamallaan tavalla. Islaminuskoiset eli muslimit ovat erittäin hajanainen ryhmä, ja on myös väärin käsitellä ihmisiä vain uskonnosta käsin. Kaikki eivät suhtaudu kuvantekokieltoon samalla tavalla - Islam ei uskontona ole täysin yhtenäinen. Toisaalta taas esimerkiksi venäläisten valtauskossa ortodoksisuudessa ikonit, kuvat pyhistä ihmisistä tai tapahtumista ymmärretään taivaallisen esikuvan ilmentymäksi, joita kunnioitetaan itsessään pyhinä. Ikonin teko on aivan oma taiteenlajinsa, eikä niitä saa tehdä kuka tahansa. (Paavola & Talib 2010, 87,92, 175; ortodoksi.net - mikä on ikoni.) Näin voi tavallaan ajatella, että erilaisia kuvanteon rajoituksia on muillakin kuin vain muslimeilla.

Suomessa olevat muslimit ovat tällä hetkellä tulleet Lähi-Idästä, Afrikasta, Aasiasta ja entisen Jugoslavian alueelta. Usein oletetaan, että muslimit tulevat Arabimaista, mutta kaikki arabit eivät ole muslimeita. Arabimaat ovat yli kaksikymmentä erilaista maata Pohjois-Afrikasta Lähi-Itään. Niissä korostuu tietynlainen kaunopuheisuus ja värikyyden ja koristeellisuuden ihannointi. Yleistäen Arabimaissa suositaan vuolasta puhetta ja kohteliaisuutta. Toisaalta taas esimerkiksi venäläisille liioitellut kohteliaisuudet merkitsevät heikkoutta. Venäläinen kulttuuri onkin korostuneen auktoriteettiuskoinen ja yleistäen venäläinen odottaa vahvaa ulkoa tulevaa ohjausta. (Nieminen 2014, 229 - 244; Paavola & Talib, 2010,87, 104 -107.)

Kuvataiteellisessa ryhmätoiminnassa maahanmuuttajien parissa on siis monia kulttuurisia näkökulmia, joita tulee ottaa huomioon. Pelkästään kommunikaatiotyylit voivat erota eri kulttuureissa hyvin paljon toisistaan. Yleistäen voi sanoa esimerkiksi, että jo hiljaisuus tuntuu erilaiselta eri maista tulevilla ihmisillä - Suomessa hiljaisuudella on positiivinen merkitys. Itä-Aasiassa ja Japanissa merkitys on samansuuntainen, mutta esimerkiksi Anglo-Amerikkalaisissa maissa hiljaisuus tulkitaan kiinnostuksen puutteeksi ja siten kielteiseksi asiaksi. Jo ilmaisun painotuksilla ja tyyleillä tehdään eri vaikutus eri kulttuuritaustaisiin ihmisiin. Esimerkiksi Etelä-Euroopassa ja -Amerikassa arvostetaan enemmän henkilökohtaisuutta, kuin tehokkuutta. Voimakas elekieli kuuluu luonnollisena osana viestintään. (Nieminen 2014, 66, 106-116.)

Taidelähtöisiä menetelmiä sosiaalityön välineenä käyttävällä ohjaajalla on paljon työtä oman ohjaustaitonsa ja ennako-oletustensa kanssa. (Esim. Arttijeff 2015, 13.) Asia korostuu maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa. Kulttuurisensitiivinen lähestymistapa tekee myös ymmärrettäväksi sen, miksi etenkin kuvallisen ilmaisun käyttö saattaa tuntua vieraalta ja maahanmuuttajista jopa merkityksettömältä. Kuvataiteella ei välttämättä ole samanlaista painoarvoa terapian, sivistämisen ja itsetuntemuksen välineenä. Taiteen merkityksestä puhuminen on meillä yhä sidoksissa pitkään Eurooppa -keskeiseen historiaan. (Belfiore & Bennett 2008, 121 - 164.)

Kulttuurihistorian avulla voi tutkia ja lähestyä eurosentrisyyden -käsitettä. Belfiore ja Bennett muistuttavat kirjassaan, että jo satoja vuosia Euroopassa on katsottu maailmaa Eurooppa -keskeisten silmälasien läpi. (Belfiore & Bennett 2008, 25 - 30.) Kautta Euroopan historian (korkealuokkainen) taide on nähty mm. kasvatuksen ja persoonan kehittymisen välineenä ja myös juuri sivistämisen sekä (kansan) moraalien kohottajana. Nykyään taiteen tutkimus kuitenkin keskittyy enemmän siihen, miten taiteen kulutus ilmenee eri sosiaaliluokissa ja mitä sosiaalisia merkityksiä taiteen teolla on. On tultu siihen tulokseen, että taiteen tekeminenkin on sosiaalisen erottautumisen, arvostuksen, keino. (Belfiore & Bennett 2008, 166.) Joiltain osin ilmiö nousee niinkin kaukaa historiasta kuin antiikin Kreikan halusta erottautua kilpailevia Lähi-Idän valtioita vastaan ja tämä jako nousee esimerkiksi uudelleen esiin Napoleonin Ranskassa ja kolonialismin aikana. Tulkitsemme eurooppalaisina siis tietyistä ylemmyyden tunteesta käsin muun maailman ilmiöitä ja historiaa. Tämä tulee esiin myös esteettisesti ja taidekäsityksissä. Se, mitä pidetään kauniina Euroopassa, on muotoutunut satojen vuosien aikana - usein yläluokan määrittelemänä. Tämä jättää ulkopuolelle myös eri sosiaaliluokkien käsitykset kauneudesta, puhumattakaan Euroopan ulkopuolisen kuvamaailman, käsityön ja kirjallisuudenkin. (Belfiore & Bennett 2008, 31.)

Taidetta kuluttavat Euroopassa nykyäänkin korkeasti koulutetut myös uusimpien tutkimusten mukaan: museoissa, teattereissa ja gallerioissa käyvät keskiluokkaiset, korkeakoulutetut ihmiset ja konkreettista työtä tekevät vähemmän koulutetut kuluttavat kaupallista musiikkia, konsertteja jne. (Belfiore & Bennett 2008, 172-173.) Eroa yhteiskuntaluokkienkin välillä tehdään myös paljon hienovaraisemmin: länsimaissa sosiaalinen luokka ilmentyy juuri siinä mitä taiteesta nähdään, ja mitä pitäisi nähdä tai mistä pitäisi pitää. (Belfiore & Bennett 2008, 174-175.) Tämä heijastuu tietysti myös kuvataideryhmää valmistelevan korkeakoulutetun ohjaajan arvomaailmassa, ja sitä tulee itsereflektion kautta kulttuurisensitiivisesti tarkastella.

3.4. Eettiset periaatteet ja kulttuurinen kompetenssi ryhmätoiminnassa

Sosiaalialan yleisiä eettisiä periaatteita ovat luottamuksellisuus, kohtaaminen, kuuntelu, salassapitovelvollisuus ja tasavertaisuus. (Arki, Arvot ja etiikka. Sosiaalialan eettiset ohjeet. Toim. Alpo Heikkinen 2017.) Ammattieettisissä ohjeissa mainitaan myös asiakkaiden vahvuuksien huomioonotto (Heikkinen 2017, 7). Se on keskeistä tässä Kohtaamistaiteen voimaannuttavassa taidetyöskentelyssä. Taidetyöskentelyyn tulee innostaa, motivoida eikä pakottamista saa syntyä. (Heikkinen 2017, 26 -27; Leinonen & Koistinen 2014, 49 - 50.)

Ammattimainen ohjaaja myötäelää, mutta ei utele. Ohjaajan eettisyyteen kuuluu, ettei hän johdattele toimintaa eikä ”kaivele luurankoja kaapeista”. Ohjaajan tulee hyväksyä tekeminen ja lopputulema, vaikkei hän ymmärtäisikään, mistä tekeminen ponnistaa. Taiteellisen tekemisen kautta asiakas on voinut ottaa esille asioita, joille ei ole sanoja. Monitasoinen luottamuksellisuus on ehdoton edellytys työskentelylle eikä vaitiolovelvollisuus tietenkään lopu terapeutin toiminnan loputtua. (Hautala 2008, 118 - 120, 117.)

Ohjaajalla on velvollisuus olla henkisesti läsnä koko luovan terapeutin toiminnan aikana - tarkkailijana, ohjaajana, kiireettömyyden tunnun tuojana. Ajanhallinta ja rauhallisuus toiminnan jakamisessa ovat tärkeitä taitoja. Asiakas tulee näkyväksi tekemisensä aikana ja ohjaajan tulee kunnioittaa häntä huomiollaan kirjoittaa Hautala koululaisiin liittyvässä kuvataideterapian kirjassaan. (Hautala 2008, 87.) Nämä huomioidut ovat olennaisia myös Kohtaamistaiteen ohjaajassa kuten erityisesti Leinonen ja Koistinen kirjoittavat Kohtaamistaiteen ohjaajan käsikirjassa. Ohjaajan tulee luoda ryhmään valitsemillaan työtavoillaan ja ohjauksellaan turvallinen ilmapiiri. (Leinonen & Koistinen 2014, 49.)

Myös havainnointiin ja sen tulkintaan liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, joita muun muassa Hakala ja Hynninen pohtivat artikkelissaan (Hakala & Hynninen 2007). Kun tutkija on kentällä tutkimuskohteessaan, hän tekee aina tulkintoja omasta maailmankuvastaan ja omista lähtökohdistaan käsin. Se mikä havainnoitsijalle voi vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta tai väärältä, voi olla jotakin aivan muuta kokijalle itselleen. Monet ilmiöt eivät ole myöskään niin yksiselitteisiä kuin arkikielessä ja -ajattelussa me ne miellämme. (Hakala & Hynninen 2007, 219 - 225.) Tätä on syytä pohtia ja pitää mielessä juuri monikulttuurista ryhmää ohjatessa.

Parityöskentely ohjaajina Kohtaamistaitteessa tuo myös eri tasoja havainnointiin. Ohjaajat voivat kiinnittää huomiota eri asioihin tai tulkita samat asiat eri tavalla. Ohjauksien purku heti ryhmäkertojen jälkeen on suositeltua Kohtaamistaitteessa (Niiniö 2014, 23.). Tämä tukee myös ohjaajien omaa jaksamista - osa ammattietiikkaa on huolehtia omista voimavaroistaan. Tässä myös hyvä keskinäinen henkilökemia, ja työparin tunteminen on avuksi: on tärkeää myös muistuttaa työpariaan levon ja työn tasapainosta. (Heikkinen 2017, 49 -56.)

Carla Schubert kirjoittaa artikkelissaan kotoutumisen psykologiaa että "Työssä, jossa kohtaa monia eri kulttuurien edustajia, voi ajan myötä huomata, että asiakkaiden kulttuurinen tausta tuo väistämättä uusia sisältöjä ja vivahteita työhön. Kun työntekijä hyväksyy tämän tosiasian rikastuttavana lisänä ja tekee työtään kulttuurisensitiivisellä otteella, tulee tavoitteiden saavuttaminen yhdessä asiakkaan kanssa helpommaksi. Myös riski turhautua ongelmien ja vaikeuksien lisääntyessä vähenee. Tietyt tekijät, kuten empaattisuus, kunnioitus, kiinnostus kulttuureja kohtaan, muuntautumiskyky, hyväksyvä asenne ja avoimuus uusille asioille, tukevat työntekijän kulttuurisensitiivisyyttä. --- Ihmisoikeudet on hyvä ottaa ohjenuoraksi työssä yhtä lailla suomalaisten kuin maahanmuuttaja-asiakkaidenkin kanssa. "(Schubert 2013, 75.)

H.Paavola ja M-T. Talib kirjoittavat teoksessaan kasvattajan kulttuurisesta kompetenssistä - näitä periaatteita voinee soveltaa ohjaustyöhönkin. Kulttuurisen osaamisen kehittyminen kuvataan kuudella eri tasolla. Ensimmäisellä, etnosentrisellä viitekehyksellä, näistä ovat kulttuurin kieltäminen, puolustaminen ja minimointi. Toisella, eli etnorelativistisella viitekehyksellä portaavat ovat hyväksyminen, adaptaatio ja integraatio. Mallin mukaan kolmella ensimmäisellä portaalla lähtökohtana on oma kulttuuri, kun taas viimeisellä kolmella portaalla kulttuurien moninaisuus. Kirjoituksessa esitetään, että kasvattajan pitäisi pystyä pohtimaan syväl-

lisesti omaa itseään ja kulttuuriaan. Todetaankin, että oikeudenmukaisuudella, kohtuullisuudella ja dialogilla saavutetaan sopusointu muiden kulttuurien kesken. Ennakkoluulojen ja riskiriitojen selvittäminen ja selventäminen itselle ovat keskeisiä. Näissä tilanteissa tapahtuu kulttuurisen kompetenssin kasvua. Ideaalina on, että kasvattaja olisi integraatiovaiheessa, jolloin hän osaa ottaa työssään monia näkökulmia huomioon. Hän hyväksyy kulttuurien erilaisuuden sekä toisaalta samankaltaisuudet ja kehittää itseään hankkimalla ajankohtaista tietoa yhteiskunnallisista asioista sekä ilmiöistä. Monikulttuurista työtä tekevä ammattilainen, joka tunnistaa ja hyväksyy haasteiden paikat sekä uskoo työnsä merkittävyyteen jaksaa työssään paremmin. Työuupumukselta suojaa myös sisäinen motivaatio, joka muodostuu edellä olevien asioiden toteutuessa. (Paavola & Talib, 2010 s.78-83.)

4. Toimintakentän taustaa

4.1. Asiakasryhmä

Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ihmisryhmä, vaan usein jo maahanmuuton syy vaihtelee ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 21-25.) Maahanmuuttajaksi määritellään oikeastaan kuka tahansa, joka on asettunut kotimaansa rajojen ulkopuolelle asumaan pysyvästi. (Arttijeffer 2015, 8.) Maahanmuuttajiksi luokitellaan myös ulkomaalaiset paluumuuttajat, siirtolaiset, turvapaikanhakijat sekä pakolaiset. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvapaikkaa toisesta valtiosta. Pakolaisella tarkoitetaan henkilöä, joka saa turvapaikan toisesta valtiosta tai, jolle UNHCR on myöntänyt pakolaisstatuksen. (Paavola & Talib 2010, 30-31.)

Pääkaupunkiseudulla on puolet koko Suomen maahanmuuttajien määrästä. Vantaalla on vieraskielisiä yli kolmekymmentä tuhatta pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien yli 169 tuhannesta vieraskielisestä. Päivähoitoikäisiä 0-6-vuotiaita lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, asuu Helsingin seudulla nyt 16 500. Heidän määränsä kasvaa ennusteen mukaan vuoteen 2020 mennessä 23 500 lapseen. Päivähoitoikäisten määrän kehitykseen vaikuttaa etenkin syntyvyys. Naisten hedelmällisyyteen perustuvien oletusten mukaisesti Afrikan ja Lähi-idän kieliryhmiin kuuluvien lasten määrän ennustetaan kasvavan muita ryhmiä nopeammin. (Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015-2030 taulukko 1, sivu 12, 14, 17.) Näiden ennusteiden valossa kulttuurinen kompetenssi sosiaalityössä onkin todella tärkeää.

Kotoutuminen, sopeutuminen lisää maahanmuuttajan psyykkistä hyvinvointia. Lapset ovat tässä joustavampia, ja heidän on todettu sopeutuvan ilman suurta riskiä stressistä. Kuitenkin

koko perheen tilanne vaikuttaa ja mitä huonommin perheessä osataan suomea, tai mitä pidempään vanhemmat ovat työttömänä, sitä suurempi on vaikutus koko perheen henkiseen hyvinvoinnille. (Kerckänen & Säävälä 2015, 25 - 28.) Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumista pidetään yhtenä sosiaalisen tasa-arvon toteutumisen merkinä. Laadukas varhaiskasvatus lapsuudessa tasoittaa tutkitusti elinoloista johtuvia eroja. Lapsilla on oikeus saada osuutensa yhteiskuntamme aineellisista voimavaroista. Päiväkodeissakin voidaan toimia terapeuttisesti, vaikkei varsinaista terapiaa tehtäisikään. Esimerkiksi kuvataideterapeuttinen toiminta voidaan katsoa Hautalan mukaan yhdeksi kasvatuksellisen kuntoutuksen osa-alueeksi. Kohderyhmänä ovat usein nimenomaan lapset, joiden ongelmien syynä ovat tunne-elämän häiriöt. (Rusanen-Kuusela- Rintakorpi- Torkki, 2014, 20. Arvola & Mäki 2009, 14. Hautala 2008, 22 - 23.) Maahanmuuttajien lapset voi ajatella ryhmäksi, joiden osallistuminen kulttuuriin on muuta väestöä vähäisempää ja myös siksi toiminnallisen ryhmän tekeminen maahanmuuttajaperheille on mielekästä. Nykytilanteessa Vantaalla myös päivähoito-oikeuksien kaventaminen heikentää maahanmuuttajalasten asemaa. (vanta.fi, 2018a)

4.2. Vantaan kaupungin maahanmuuttopalvelut

Asiakkuuden perusteena Vantaan maahanmuuttopalveluihin on pakolaisuus tai paluumuuttajuus. Pakolainen on siis henkilö, jolle on myönnetty turvapaikka vastaanottavasta maasta. Pakolaisaseman saa Suomessa myös henkilö, joka otetaan Suomeen YK:n pakolaisjärjestön esityksestä pakolaiskiintiössä. Paluumuuttajaksi katsotaan henkilö, jolla on sukujuuret tai muuten läheiset suhteet Suomessa. Muun muassa jos vanhemmat ovat olleet Suomen kansalaisia, katsotaan henkilön oleva paluumuuttaja. (migri.fi, 2018; intermin.fi, 2018.)

Kotouttamisasiosta vastaavat Suomessa keskitetysti ELY -keskukset. Niissä suunnitellaan maahanmuuttajien kotouttamistyön ohjaus, niissä neuvotaan kuntia pakolaisten vastaanottoon liittyvissä asioissa sekä solmitaan sopimukset kuntien kanssa pakolaisten kuntiin osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä. ELY -keskukset linjaavat alueellisten ulkomaalaista työvoimaa koskevien työlupien antamisesta, ja ne edistävät etnistä tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä. (Ely-keskus.fi -ely - maahanmuutto 2018.)

Kotouttamisohjelma on kotouttamislain määräämä toimenpide, joka kuntien täytyy tehdä joko yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Se tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Ohjelman laatimisessa korostetaan viranomaisten ja esimerkiksi maahanmuuttajien parissa toimivien mukaan ottoa ohjelman tekemiseen. (kotouttaminen.fi, 2018a.) Kotouttamisohjelmaa toteutetaan kunnan peruspalveluissa.

Maahanmuuttajille pyritään aina tekemään alkukartoitus (katsomatta maahantulon syyhyn tai oleskeluluvan pituuteen). Se tehdään joko TE-toimistossa, tai toimeentulotukea saavien kohdalla, kunnan toimesta. (Kotouttaminen.fi, 2018b.) Niinpä Vantaallakin kunnan alkukartoituksen jälkeen tai muuten tarpeelliseksi katsottuna, maahanmuuttajalle tehdään kotouttamissuunnitelma. Siinä kirjataan ne tahot, tai toimenpiteet, jotka edistäisivät esimerkiksi kielen oppimista tai muuten yhteiskuntaan sopeutumista. (Kotouttaminen.fi, 2018c; Kotouttaminen.fi, 2018d.)

Vantaa on Suomen monikulttuurisin kaupunki. Kaupungin asukkaista 16,6 prosenttia, yli 36 000 henkeä, puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea tai ruotsia. Vantaan maahanmuuttajapalvelut järjestää palveluihin oikeutetulle maahanmuuttajalle perehdytyksen sosiaali- ja terveystalvveluihin sekä järjestää erilaista kotoutumista tukevaa toimintaa. Moniammatillinen tiimi huolehtii maahanmuuttajien opastamisesta, hoidosta ja neuvonnasta. Sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat vastaavat maahanmuuttoasiakkaiden sosiaalityöstä, kotoutumissuunnitelmien laadinnasta ja opastavat ensisijaisten etuuksien hakemisessa. (vantaa.fi, 2018b.) Maahanmuuttajiin liittyvien asioiden ja etnisten suhteiden kokonaisuutta Vantaalla koordinoi monikulttuurisuusasiain yksikkö. (vantaa.fi, 2018c.)

Silkinportin toimintakeskus on Vantaan Tikkurilassa sijaitseva Vantaan maahanmuuttopalveluiden toimintakeskus tai asukastila, jossa järjestetään kielikurseja, ryhmätoimintaa ja avointa toimintaa. Vastaavanlaisia kaupungin asukastiloja on eri puolella Vantaata vielä neljä. Toiminta Silkinportissa on asiakkaille pääasiassa maksutonta. Silkinportti on toiminut Vanhan Silkkitehtaan kiinteistössä jo pitkään ja sillä on oma koordinaattorinsa. Vantaan maahanmuuttopalveluiden koordinaattorit ohjaavat asiakkaat Silkinporttiin, mutta asiakkaita tulee myös muualta. Silkinportin toimintakeskus tekee myös yhteistyötä Vantaan seurakuntien kanssa sekä eri yhdistysten, kuten Monaliiku ry kanssa. Kohtaamistaitteen opinnäytetyömme suunniteltiin nimenomaan Silkinportissa pidettäväksi osana Silkinportin viikko-ohjelmaa.

5. Ryhmätoimintakerrat Silkinportissa

5.1. Kohtaamistaitteen suljetun ryhmän suunnittelu

Halusimme suunnitteluvaiheessa muodostaa vanhempi -lapsi -ryhmän, johon osallistuu vanhempi yhden 5- 8v lapsen kanssa. Rajasimme alkukriteereissä lapsimäärän yhdeksi vanhempaa kohden, sillä halusimme päästä vaikuttamaan vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Usein juuri tämän ikäluokan lapsi saattaa monilapsisessa perheessä

jääda vaille vanhemman erityistä huomiota ja tämä oli yksi keskeisistä syistä valita ikäkauma näin. Teoria myös puolsi ajan ja huomion antoa yhden lapsen ja vanhemman välillä. Ryhmäkooksi kaavailimme noin 12 henkeä. Ryhmän ajankohdaksi valikoitui illansuu - osittain ajatellen, että myös työelämässä olevat asiakkaat maahanmuuttajapalveluiden yhteistyökumppaneiden kautta voisivat ryhmään osallistua. Mainokset ryhmästä tehtiin useampaan otteeseen, ensimmäiset kesäkuussa 2017. (LIITE 1) Niitä lähetettiin siis maahanmuuttajapalveluiden kautta uutiskirjeen mukana heidän yhteistyökumppaneilleen.

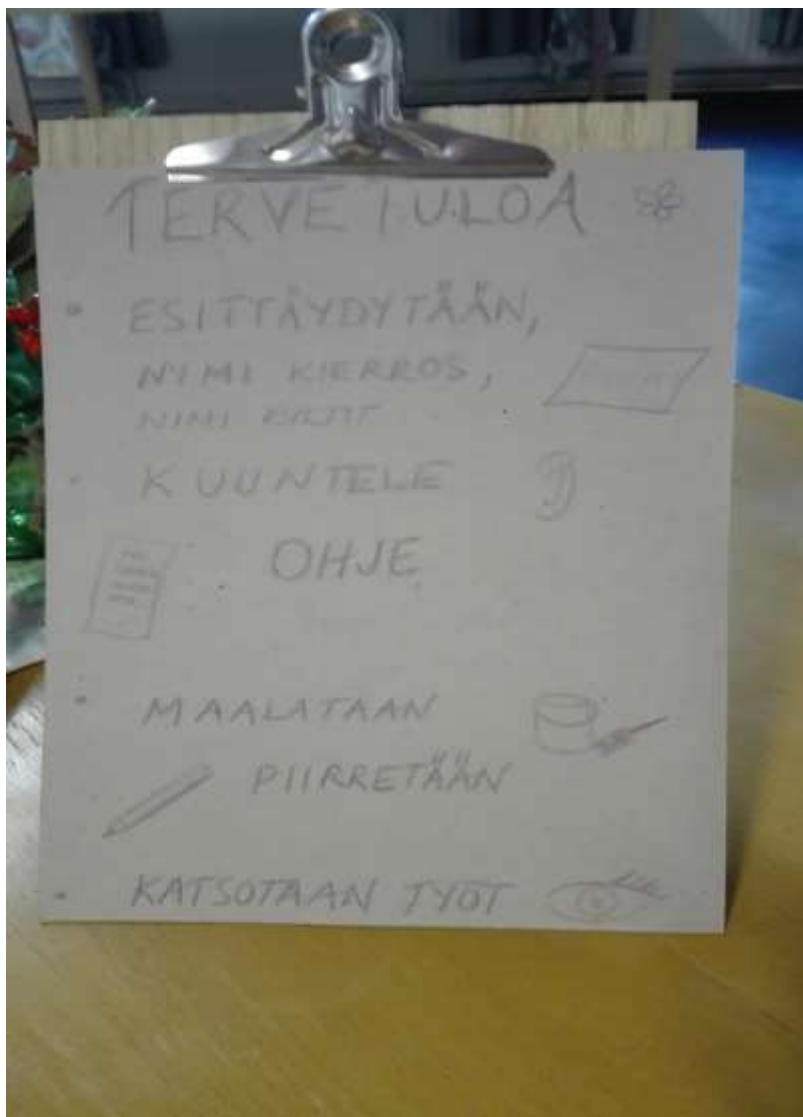
Taidetyöskentelyn suunnitelmaa hiottiin pitkään. Valitsimme Kohtaamistaiteelle tyypillisiksi teemoiksi vuodenaikaan ja luonnon kiertokulkuun liittyviä aiheita ja mietimme kokonaisuuden niin, että se olisi monipuolinen ja asteittain etenevä vaikeustasoltaan. (ks. LIITE 3) Ensimmäiselle ja viimeiselle kerralle suunnittelimme taidetyöskentelyksi mustepuun tekemisen. Ensin oli tarkoitus tehdä syksyisin sävyin mustepuu niin, että vanhempi ja lapsi tekevät omansa ja peilaavat sitä toistensa töihin ja ryhmän viimeisellä kerralla talvisin sävyin mustepuu vanhemman ja lapsen yhteistyössä. Välissä olevat ryhmäkerrat rakensimme vaihdellen eri tekniikoita ja materiaaleja, keskittyen useimmiten siihen, että vanhempi ja lapsi tekevät yhteisen työn. Etenimme puuväri työskentelystä, vahaliitutyöskentelyyn ja maalaamisesta tussityöhön. Lisäsimme jännittäviä ja vaihtuvia elementtejä työskentelyyn. Raaputus, saippuakuplien puhaltaminen ja pipetillä asetonin tiputtaminen tussilla maalattuun työhön oli tarkoituksella juuri kyseisessä järjestyksessä. Taidetyöskentelyjen suunnitelmassa vaihtelivat erikseen vanhemman ja lapsen tehtävät työt, ja värimaailmojakin oli mietitty niin, ettei valintoja olisi liikaa. Kulttuurisensitiivisyys näkyi aihevalinnoissa - olimme valinneet täysin abstrakteja aiheita mukaan ja luontoaiheet eivät olleet täysin esittäviä.

Lähdimme suunnittelemaan Kohtaamistaiteen suljettua ryhmätoimintaa yksityiskohtaisesti alkaen aina tilan somistamisesta jokaiseen teemaan sopivaksi päättyen kuvallisen arvostuskierroksen pitämiseen. Suunnittelimme Kohtaamistaiteen vanhempi - lapsi -ryhmää varten kahdeksan tapaamiskertaa alusta loppuun. Testasimme myös joitakin taidemenetelmiä ennen ryhmän alkamista, jotta tietäisimme vaihtaa ne, mikäli ne olisivat liian vaikeita toteuttaa tai niiden lopputulos ei takuuvarmasti olisi onnistunut. Kohtaamistaiteen ryhmäkerroissa oli suunnitelmassamme joka kerralla hetkiä, joissa tehdään oma tai vanhemman ja lapsen yhteinen valinta. (Ks. luku 3 Kohtaamistaiteen periaatteista).

Kohtaamistaiteen olemuksessa on tärkeää kaava, jonka mukaan jokainen vaihe etenee ryhmäkerran aikana. Kohtaamistaiteen rakenne on asiakkaalle runko, jonka tuttuuteen nojata,

vaikka sisällöt vaihtuvat. Tämä edellyttää Kohtaamistaitteen ohjaajalta huolellista ja tarkkaa ennakkosuunnittelua, johon kuuluu jokaisen Kohtaamistaitteen vaiheen pohdinta, tutustuminen ja työtapojen valinta. Kohtaamistaitteen ohjaajan tulee tuntea virittäytymistapoja, jokaisen kerran taidetyöskentely läpikotaisin ja arvostuskierroksen tavat ja palautteen keruu tulee olla mietittynä. Ohjaajaparin työnjako tulee olla sovittuna ennen jokaista kertaa ja työvälineet tulee olla valmisteltuina ennen ryhmäkerran alkua. Tällä kaikella pyritään rauhallisuuteen ja ennakoivuuteen, jotta asiakkaan on helppo olla ryhmätilanteessa. (Niiniö 2014, 20 - 23.)

Meille ohjaajina Kohtaamistaitteessa tärkeänä puolena näyttäytyy esteettisyys, josta kirjoitimme jo aiemmassa luvussa (luku 3.1). Esteettisen tilan valmisteluun liittyy olennaisesti Kohtaamistaitteessa se, että tilassa olevat materiaalit ja tuoksut virittävät jo taidetyöskentelyn aihepiiriin tai taidetyöskentelyssä käytettävän materiaalin pariin. Tämä ollut olennaista muis-tisairaiden potilaiden kanssa toimittaessa, mutta samanlaisen lähestymistavan on huomattu toimivan rentouttavana myös muilla asiakasryhmillä. (Rankanen & Pusa 2014, 13-14, Voutilainen 2014, 38 - 39.) Tietyissä mielessä esimerkiksi mallintaminen on oiva keino tukea taidetyöskentelyä ja vuorovaikutusta luovassa toiminnallisessa ryhmässä. Oman kokemuksemme perusteella Kohtaamistaitteen kurssilta syksyllä 2016, maahanmuuttajanaiset rohkaistuivat tekemään töitään, kun toinen ohjaajista aloitti myös oman työn, ja näytti omalla esimerkillään mitä on seuraavaksi vuorossa. Kiinnitimme siis huomiota ryhmässä siihen, olimmeko me tekemisen mallintajia vai vanhemmat. Mallintamista tukevat siis myös monet kehityopsykologiset teoriat kuten työmme alussa toteamme. Meillä oli laadittuna tukisanalistoja, joissa oli muun muassa värit piirroksina ja sanallisena. Ne olivat joka kerralla esillä ryhmätyötilassa. Lisäksi meillä oli toiminnan runkoa avaava piirrostaulu, josta kuva ohessa.

Kuva 1. Ensimmäisen ryhmäkerran rakenne tukisanalistalla.

Ryhmätoimintaa arvioidaan esimerkiksi keräämällä palautetta sekä havainnoimalla ryhmää ja refleктоimalla omaa toimintaa ohjaajana. Havainnointiin tuo tässä työssä syvyyttä se, että Milla on aiemmin saanut etnografisen tutkimuskoulutuksen, jossa keskeinen tutkimusmenetelmä on nimenomaan havainnointi ja osallistuva havainnointi. Ne ovat erittäin herkkiä tapoja lähestyä tutkittavaa aihetta tai kohdetta - jolla usein itsellään ei ole keinoa saada ääntään kuuluviin. Myös itsereflektio on olennainen osa etnografista tutkimusta - on tiedettävä paikansa suhteessa tutkimuskenttään. (Esim. Hakala & Hynninen 2007, 223- 225.)

Suunnittelimme käyttävämmme Kohtaamistaiteen omaa arviointilomaketta soveltuvin osin (LIITE 4) ryhmän toiminnan arviointiin. Lisäksi suunnittelimme keräävämmme jokaisen ryhmäkerran arvostuskierroksen yhteydessä palautetta. Lapsille kehitimme arvostuskierroksia varten

hymynaamaneliön, jolla he voisivat ilmaista tunteitaan tekemisestä ja ryhmässä olemisesta jokaisen kerran yhteydessä. Dokumentoimme neliot kuvaamalla. Loppuhaastattelun piti olla suuressa osassa ryhmän arviointia. Halusimme kerätä ryhmän aikuisilta erikseen ja lapsilta erikseen kommentteja. Koska emme vielä suunnitelleesamme tienneet osallistujien suomen kielen taitotasoa, olimme valmistautuneet tekemään tukisanalistoja ja käyttämään hymynaamoja myös aikuisten kanssa.

5.2. Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan kokeilut Silkinportissa

Kävimme Silkinportissa elokuun 2017 puolivälissä esittelemässä Kohtaamistaitteen menetelmiä. Tällöin paikalla oli Silkinportin vakinaisen koordinaattorin sijainen. Paikalle kauniina päivänä saapui myös yksi perhekunta, joka kokeili monotypia -työtapaa ja vaikutti innostuneelta. Koordinaattorin sijaiselle esitimme ryhmämme periaatteita ja pyysimme häntä välittämään viestin mm. ennakoilmoittautumisesta eteenpäin (Liite 2), jotta ryhmä saa hyvin alkunsa. Jäimme sen oletuksen varaan, että yhteystietomme ynnä muu tarvittava saavuttaa myös Silkinportin vakinaisen henkilöstön myöhemmin.

Ensimmäisen ryhmäkerran ollessa edessä syyskuussa, saavuimme hyvissä ajoin Silkinportin toimintakeskukseen, tutustuimme tiloihin koordinaattorin ohjauksella ja valmistelimme salin, jossa Kohtaamistaitteen ryhmä tulisi kokoontumaan. Ripustimme kattoon narulla kauniita syksyisiä luontokuvia ja inspiraatiokuvia, laitoimme pöytäliinoja, ja teimme mehua valmiiksi. Meillä oli ollut puhetta maahanmuuttopalveluiden kanssa siitä, että ryhmään tulisi olla ennakoilmoittautuminen (Liite 2) ja meille tulisi välittää tieto mahdollisista asiakkaista. Tämä toimintatapa kuitenkin peruutettiin, koska osittain Maahanmuuttopalveluissa ajateltiin, että ennakoilmoittautuminen nostaisi osallistumisen kynnystä. Kuitenkin lomakkeessa juuri mainitaan kaikkiin ryhmäkertoihin osallistumisen tärkeys ja kysytään kielitaidosta. Kaikkea tätä tietoa oli vaikea saada mahtumaan vain yhteen mainoslehtiseen.

Ensimmäisellä kerralla oli paikalla kolme perhekuntaa, joista yhdellä oli vasta suomen kielen alkeiden perusteet hallussa. Työn ohjeistusta käännettiin kahden muun perhekunnan avulla. Samassa perhekunnassa oli myös kaksi lasta mukana, joista nuorempi alle suunnittelemamme ikärajan. Keskenämme neuvotellen kuitenkin totesimme, että he ovat tulleet paikalle, ja vasta esiteltyämme toiminnan periaatteita voitaisiin ehkä keskustella siitä, miksi toivoimme vain yhtä isompaa lasta vanhemman kanssa. Tässä ryhmäkerrassa tehtiin ”syksyinen puu” -työ. Lapset ja vanhemmat tekivät kukin omaa työtään. Väriä ja mustetta puhaltamalla teh-

tävä puun runko oli hieman haasteellinen, mutta työt kyllä etenivät. Valmiista töistä pidettiin, ne asetettiin katseltavaksi niin että vanhemman puu oli lapsen puun “heijastus” sekä erikseen. Arvostuskierrros meni kohtuullisesti - sanoitimme itse malliksi töitä. Saimme hyvää palautetta lapsilta ja saimme kerrottua lyhyesti ryhmän tarkoituksesta. Jätimme liitutaalulle Silkinportissa yhteystietomme ja iloiset terveiset, että ryhmään mahtuu vielä mukaan.

Kuva 2. Ensimmäinen toimintakerta.

Seuraavalla viikolla emme kuitenkaan saaneet yhtään osallistujaa paikalle. Yhtenä osatekijänä saattoi olla se, että Vantaan kaupungin maahanmuuttopalveluissa on tapana soittaa tai viestiä osallistujille ennen jokaista ryhmäkertaa esimerkiksi päivää, kahta, ennen kun seuraavan kerran kokoonnutaan. Tätä viestintätapaa selviteltiin ja seuraavaa kertaa varten pyysimme mekin maahanmuuttopalveluista henkilökuntaa viestimään osallistujille.

Kolmannellekaan kerralle emme saaneet asiakkaita paikalle. Maahanmuuttopalveluiden työntekijä oli tuonut tällä kerralla tarvikkeita paikalle ja jäi tavoittelemaan asiakkaita puhelimitse. Kukaan ei ollut valmis tulemaan “ex tempore” paikalle. Työntekijä itse kokeili kasvupainantaa keskustelumme ohessa. Tätä olisi kuitenkin pitänyt miettiä kaksi kertaa, koska ilman rakennetta ja ryhmää toteutettu työ ei mitenkään voinut kertoa Kohtaamistaitteen olemusta oikealla tavalla. Kolmannen kerran jälkeen ryhmätoiminnan mainosta muokattiin (LIITE 5) ja maahanmuuttopalvelut levittivät sitä jälleen yhteistyökumppaneilleen, mm. neuvoloille

ja avoimille päiväkodeille. Jätimme jälleen yhteystietomme Silkinportin taululle ja terveiset että mukaan voi tulla ja mistä on kyse.

Neljännellä kerralla saimme neljä uutta perhekuntaa paikalle. Tässäkin kokoonpanossa oli perheissä kaksi lasta mukana, mutta yhdessä perheessä oli molemmat vanhemmat paikalla. Suunnittelemamme alkuhaastattelut olivat tässä tilanteessa pakko unohtaa, mutta saimme kerättyä yhteystiedot ja tutkimusluvut, kun ihmiset saapuivat paikalle. Neljännen kerran teimme kasvipainantaa niin että vanhempi ja lapsi tekivät yhteistä työtä. Tämä tuntui sujuvan hyvin. Sellerinvarret tuottavat kauniita ruusukuvioita ja olimme valinneet värit valmiiksi pöydälle sekoitettuna, jotta työ olisi sujuvaa. Arvostuskierros sujui niin että kaikki sanoivat jotakin toistensa töistä. Lapset ja vanhemmat olivat töihin tyytyväisiä, vaikka yksi lapsista ei määrittelemättömän kehitysvamman takia puhunut itse lainkaan. Ohjausta jouduimme taas soveltamaan paikan päällä. Palaute kuitenkin antoi mukavan tunteen, että nyt ryhmätoimintamme saa alkunsa ja olemme työn parissa. Viidennellä kerralla kävi kuitenkin taas niin, ettei ketään saapunut paikalle. Olimme hieman raottaneet tulevaa kertaa ja kertoneet, että aiomme leikkiä hieman aluksi ja teemme jotakin mukavaa. Olimme varanneet leikkivarjon viritäytymistä varten ja olimme ajatelleet tehdä muun muassa kuulamaalausta (ks. taidetyöskentelyn suunnitelma -LIITE 3).

Viidennen kerran epäonnistuminen vaikutti ohjaamisen suunnittelun motivaatioon. Yhteydenotot Vantaan maahanmuuttopalveluihin tuottivat lopputulokseksi yhteisen palaverin seuraavalle viikolle opinnäytetyötä Laureassa ohjaavan opettajan Hannele Niiniön, maahanmuuttopalveluiden Pirkko Matkaselän, Silkinportin koordinaattorin ja Milla Niinin kesken. Neuvonpidon kautta päätimme ryhtyä tekstiviestitse muistuttamaan seuraavasta ryhmäkerrasta. Yhteispalaverissa kuitenkin paljastui, ettei Silkinportissa nimenomaan ole juurikaan ollut menestyksekkäitä kuvataideryhmiä, muita ryhmiä kylläkin. Palaverissa myös pohdittiin sitä, ettei mainos ole ollut tarpeeksi yksinkertainen. Toisaalta sen tarvitsi kuitenkin selittää opinnäytetyöryhmän sisältö yhteistyökumppaneille. Mainos oli lähtenyt muun muassa Maahanmuuttopalveluiden uutiskirjeen mukana jo kesästä 2017 alkaen. Mainoksesta tehtiin vielä yksi yksinkertaisempi versio työväliseksi.

Kuudennen kerran ohjaus kuulamaalauksen parissa sujui kuitenkin hyvin. Töistä piti lopuksi leikata yksi kehystettäväksi ja se tuotti toivottua punnintaa kolmen tehdyn työn parissa ja valintoja siitä minkä uskalsi ja halusi leikata. Tuntui että tässä myös kahden osallistuvan per-

heen sisäinen kommunikaatio toimi ja oltiin kerrankin niiden asioiden äärellä, mitä ryhmätöinnillä tavoittelimme. Ryhmäkerrassa oli valintoja, niiden äärellä pysähtymistä ja yhteistä neuvottelua vanhemman ja lapsen välillä, sekä yllätyksellinen lopputulos joka ilahdutti.

Kuva 3. Kuulamaalauksia.

Seitsemännellä kerralla kävi kuitenkin niin, että viime hetkellä yksi kolmesta perheestä perui osallistumisensa. Seuraavalla kerralla tällä perheellä tulisi olemaan myös poissaolo matkan takia. Saadessamme puhelimitse peruvan vastauksen aiemmin neljänteen kertaan osallistuneelta perheeltä, paikalla oli vain yksi vanhempi kahden lapsensa kanssa. Teimme pienen työn ja kerroimme perheelle, että ryhmä ei toteudu enää osallistujien puutteen takia. Ilmoitimme myös aiemmin osallistuneille ryhmäläisille, että työt olisivat noudettavissa tietystä paikasta Silkinportista sen aukioloaikoina.

Ryhdyimme suunnittelemaan, että yritämme vielä saada esimerkiksi yksityisiin päiväkoteihin kolmen tai neljän kerran ryhmätoiminnan joulun alla, jotta saamme toiminnallisen osuuden kasaan. Olihan meillä alun perin tavoitteena paitsi saada kokemusta ryhmänohjauksesta, myös oman osaamisen portfolio, joka toimisi työnäytteenä. Laitoimme sähköpostia vantaalaisiin yksityisiin päiväkoteihin ja muutamaa järjestöön, kuten Nicehearts ry ja Monika naiset ry (mainos LIITE 6). Nämä suunnitelmat pitää vielä erikseen kolmesta neljään Kohtaamistaitteen ryhmäkertaa suljetussa ryhmässä, eivät tuottaneet tulosta.

Kun ryhmätoimintatoiminta ei edennyt alkuperäisten suunnitelmien mukaan, teimme lopuksi uuden haastattelu- tai kyselyrunгон. Pyysimme siinä Maahanmuuttopalveluiden työntekijöiltä mielipidettä siitä, miten ryhmätoiminta onnistuu ja mikä motivoi asiakkaita osallistumiseen. Teimme kyselyn, johon toivoimme vastauksia kirjallisesti. (LIITE 7) Keskityimme myös enemmän teoreettiseen ja tutkimukselliseen puoleen maahanmuuttajien ryhmätoiminnassa.

5.3. Opinnäytetyömme Kohtaamistaideryhmän toiminnan analysointi

Pohdimme koko prosessin ajan luontevaa tapaa olla hyväksyviä ja kannustavia ohjaajia sekä mahdollistaa valinnanvapaus Kohtaamistaitteen työskentelyssä. Pyrimme luomaan erittäin matalan kynnyksen työskentelylle aloittamalla hyvin helposta taidetyöskentelystä. Ensimmäisellä kerralla, neljännellä kerralla sekä kuudennella kerralla toteutuikin ryhmässä Kohtaamistaitteen hengen mukaista jäseneltyä toimintaa. Nämä tapaamiset jakautuivat selvästi virittäytymiseen, tekemiseen ja arvostuskierrokseen. Virittäytyminen hieman häiriintyi ryhmäläisten eri aikaiseen saapumiseen, tai tekeminen muuttui hieman alkuperäisestä suunnitelmasta erilaisen kokoonpanon (kaksi lasta, yksi vanhempi) vuoksi. Kuitenkin olemme sitä mieltä, että näissä kerroissa pääsimme toteuttamaan Kohtaamistaitteen periaatteita, joita luvussa kolme avasimme. Toiminnan kaari oli kokonaisuudessaan näissä ryhmäkerroissa läsnä. Aloitettut työt saatettiin vaiheittain ryhmäkerroilla valmiiksi, mikä on olennaista Kohtaamistaitteessa onnistumisen kokemuksen saamiseksi.

Mielestämme edellä mainituilla toimintakerroilla onnistuimme luomaan Kohtaamistaitteen japanilaista estetiikkaa, jota kuvailimme luvussa 3.1. Luonnon kauneuden arvostaminen oli läsnä jokaisella kerralla mukana olleissa virittäytymismateriaaleissa sekä kuvissa. Myös stressiteorioiden mukaan positiivisen ja moniaistisen tunnelman luominen on keskeistä ihmisen hyvinvoinnille. Tunnelma ja vaivannäkö huomioitiin asiakkaiden taholta, mutta tämä ei silti riittänyt sitouttamaan asiakkaita riittävästi.

Kohtaamistaitteen toteutuneissa ryhmäkerroissa oli joka kerralla hetkiä, joissa tehtiin oma tai vanhemman ja lapsen yhteinen valinta. (Ks. luku 3 Kohtaamistaitteen periaatteista). Tämä ohjasi persoonalliseen työn lopputulokseen sekä antoi tunteen itsemääräämisoikeudesta. Voimaantumisen kokemus liittyy näihin elementteihin. Ohjaajina tehtävämme oli antaa sellaisia vaihtoehtoja ryhmäläisille, joilla jokaisella oli mahdollisuus onnistua ja saada näin positiivinen kuva valinnoistaan. Esimerkiksi kuudennella kerralla kuulamaalauksista tuli valita yksi työ käsiteltäväksi ja näissä toteutui perheen sisäistä neuvottelua ja yhteisiä ratkaisuja. Kohtaamistaitteella voisi tukea perheen sisäistä vuorovaikutusta. Esimerkiksi kaksoslasten vanhemmalle saattoi olla motivoivaa, että Kohtaamistaide on jäsenneilyä ja valmisteltua ja tällöin jää vanhemmalle enemmän aikaa keskittyä juuri vuorovaikutukseen.

Kohtaamistaitteen strukturoitu luonne on tarkoitettu luomaan stressitön ilmapiiri. Tämä saattoi motivoida kaksosten vanhempaa sitoutumaan toimintaan vahvasti, vaikka hänellä muuten oli huonoin suomen kielen taito. Myös kahden pienen lapsen kanssa ryhmään tuleminen ei välttämättä ole yksinkertaista. Kohtaamistaitteen ryhmässä mallista oppiminen tai tekeminen on luontevaa eikä sujuvaa kielitaitoa välttämättä tarvitakaan. Näitä huomiota tukevat esimerkiksi teoriaosuudessa mainittu sosiaalis-kognitiivinen kehitysteoria ja Ulrichin psykofysiologinen stressiteoria.

Asiakkaiden kanssa oli tavoitteena käydä loppuhaastattelu ja saada myös kirjallista palautetta heiltä. Loppuhaastatteluun, jonka lähetimme sähköpostitse, saimme lopulta vain yhden vastauksen. Siinä palaute oli yksinomaan myönteistä. Palautteessa vanhempi kirjoitti Kohtaamistaideryhmän tehneen hänet ja lapsensa iloiseksi. Hän sanoi, että olisi halunnut jatkaa ryhmässä ja kokeneensa taidetyöskentelyt innostaviksi ja monipuolisiksi. Tämä vanhempi kertoi aiemminkin osallistuneensa ryhmätoimintaan Silkinportissa. Palaute on arvokasta, ja sitä saimme jonkin verran myös suoraan Kohtaamistaitteen onnistuneilla ryhmäkerroilla. Siksi oli ristiriitaista, että ilman muistutusta kukaan tullut paikalle. Tämä on varmasti osittain sitä kuvataiteen kulttuurisidonnaisuutta, joka tekee itse tekemisestä meille ohjaajille merkityksellistä. Asiakas ei ehkä koe samaa tärkeyttä itse tekemisessä, eikä hänellä ole siihen sellaista sidosta, joka auttaisi motivoitumaan jokaiselle kerralle. Myös hajanainen toiminta aiheutti sen, ettei varsinaista luottamuksellista ryhmää, kuten Kohtaamistaitteessa on tarkoitus, pääsyt syntymään. Emme ehtineet tutustua ryhmäläisiin, eikä ryhmäläiset meihin. Voi pohtia tämän vaikutusta myös palautteen antoon. Suoraan kasvokkain annettavan palautteen kohdalla

voi miettiä kuinka kulttuurisidonnaista on esimerkiksi huonon palautteen anto. Sitä ei monessa kulttuurissa voi antaa suoraan, joten ehkä vain lasten palautteen voi ajatella olevan suoraa palautetta.

5.4. Eettisyyden arviointi ja ohjaajina kehittyminen

Tämän opinnäytetyön tekeminen ei ole ollut suoraviivainen projekti. Sen lähtökohtina olivat osittain rajattu aika toteuttamiseen ja rajalliset resurssit. Yhteistyö organisaatiotahon kanssa, jossa emme olleet aiemmin tehneet projekteja, toi lisäksi omat haasteensa.

Toiminnan eettisyys on sosiaalialalla tärkeää. Moni suljetun ryhmän periaatteista jäi tässä projektissa paitsioon. Emme ehtineet tehdä asiakkaille kunnolla selväksi, että heillä olisi ollut mahdollisuus ryhmän sääntöjen hiomiseen. Alkuhaastattelujen puuttuminen vaikeutti ryhmätoiminnan tarkoituksen kuvaamista. Tämä on kyseenalaista eettisesti. Lopulta asiakkaiden odottelu ja kommunikation katkokset olivat johtaneet siihen, että meidän oli pakko etsiä myös muita vaihtoehtoja saada toiminnallinen ryhmä kasaan. Kun tämäkään ei onnistunut, kesti hetki pohtia, mitä alkuperäisistä tavoitteistamme oli jäljellä. Saattaa olla tahoja, joissa ei pelkkä opinnäytetyöntekijän rooli riitä. Luottamuksen ja tunnettuuden tulisi olla joissain asiakasryhmissä pidempikestoiseen työsuhteeseen perustuvaa. Esimerkiksi yhdistetty harjoittelu ja opinnäytetyö toimisivat todennäköisesti maahanmuuttajien parissa paremmin.

Ammattietiikkaa lienee pitää tarvittavaa etäisyyttä itsensä ja työnsä välillä. Tässä huomaa, että törmäsimme kutakuinkin jokaiseen ongelmaan, mitä ammattieettisissä ohjeissa ja pohdinnoissa nousee esille (Luku 3.4). Se, mikä oli meille tärkeää ja motivoivaa, ei puhutellut kohderyhmää. Taiteen terapeutin käytön tunnettuus herättää myös kysymyksiä - juuri kulttuurisensitiivisyyden takia on ehkä niin, että maahanmuuttajien parissa on vältetty kuvataiteeseen liittyviä toimintoja. Siksi myös ammattitoimijoille maahanmuuttajien parissa kuvataiteen terapeutin käyttö voinee olla vieraampaa.

Ammattieettisten asioiden pohtiminen koko prosessin aikana on kasvattanut meitä opinnäytetyön tekijöitä. Ohjaajuus ei kasvanut toiminnallisuuden osalta kuten olisimme toivoneet, käytännön työskentelyn jäädessä murto-osaksi suunnitellusta. Toisaalta oman ohjaamisen reflektointi yhdessä opiskelijakollegan ja yhteistyötahojen kanssa kasvatti ymmärrystä. Lisäksi opimme näkemään laaja-alaisemmin ohjaajuuteen vaikuttavia tekijöitä ja pohdimme omaa

kulttuurista kompetenssiamme. Esimerkiksi jälkikäteen ajateltuna mainoksiin valitsemamme kuvamaailma ei ehkä riittävästi puhutellut nimenomaan maahanmuuttaja-asiakkaita. Kriittinen oman ohjaajuuden tarkastelu toi hedelmällisiä näkökulmia tulevaisuuden työskentelyllemme asiakkaiden parissa sosiaalialalla.

6. Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan edellytykset ja kehittämissuhteita

6.1. Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan edellytykset

Tavoitteeksi tuli työn aikana myös saada ryhmätoiminnasta palautetta maahanmuuttopalveluiden ohjaajilta ja yhteistyökumppaneilta. Kysyimme ryhmätoiminnan edellytyksistä erityisesti maahanmuuttajapalveluiden asiakkaiden kohdalla. Yhteistyötaholta saimme laatimamme kysymysten pohjalta yhteenvedon kirjallisesti sähköpostitse, jonka sisältöä hyödynnämme loppuanalysissä. (LIITE 7) Vastauksiin oli osallistunut kuusi maahanmuuttajapalveluiden työntekijää. Kysymyksissä pohdittiin viestintää, ohjaajuutta ja ryhmään osallistumista maahanmuuttaja-asiakkaiden kannalta.

Kysyessämme ryhmästä tiedottamisesta, työntekijöiden vastauksissa tuli ilmi kaksi asiaa. He olivat sitä mieltä, että sosiaalinen media ei tavoita heidän asiakkaitaan. Viestintä olisi pääosin hoidettava puhelimitse Whatsapp- ja Messenger -sovellusten avulla. Meille opiskelijoina henkilökohtaisen puhelimen käyttö tuntui ammattieettisesti vaikealta - tuntui että kuvataide-terapeuttisen toiminnan tekijän täytyy ylläpitää etäisyyttä juuri ammatillisuuden takia. Lisäksi on selvää, että kun ennakoilmoittautumislomake jäi pois mainosten yhteydestä, myös joitakin tärkeitä ryhmään liittyviä tietoja jäi viemättä eteenpäin. Opimme, että tällaisen erillisen ryhmän perustaminen vaatisi vielä erillisen tiedotus- ja kommunikaatiosuunnitelman, jossa sovitaan tarkasti kuka ottaa yhteyttä ja minne, sekä kuka kerää yhteydenottopyynnöt.

Toisena tärkeänä asiana työntekijät pitivät sitä, että joku asiakkaiden yhteisöstä, joka koetaan vaikuttavaksi henkilöksi tai tahoksi kokisi ryhmän hyvänä ja tarpeellisena (ja ehkä suosittelisi sitä). Asiakkaat hakevat hyväksyntää osallistumiselleen. Lisäksi oman äidinkielen käyttö mainoksissa edistäisi osallistumista. Jälkikäteen pohdimme, kuinka olisimme voineet toteuttaa nämä kaksi merkityksellistä asiaa ryhmäämme mainostaessa. Käytännön muistuttelun merkityksen, mitä käsittelemme aiemmin, huomasimme kyllä omassa toiminnassamme: ilman sitä ryhmä ei toteutunut lainkaan.

Suljetun ryhmän toimivuudesta Vantaan maahanmuuttopalveluiden työntekijät ajattelivat, että asiakkaista osa haluaisi niitä. Sitoutuminen ryhmiin on kuitenkin vaikeaa, ja niihin osallistumiseen asiakkaat yleensä tarvitsisivat kannustimia ja muistutuksia. Kuitenkaan ohjaajilla maahanmuuttajapalveluissa ei ole aikaa varsinaisen toimintansa ulkopuolisten ryhmien asiakkaille muistuttamiseen. Työntekijät toivat ilmi, että asiakkaiden kannalta olisi hyvä, että mukana olisi alusta asti samat henkilöt. Saamiimme vastauksiin oli myös kirjattu, ettei ilmoittautuminen, säännöt ja sitoutuminen ole mahdollista maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla, koska asiakkailla on moninaisia ongelmia.

Kohtaamistaideryhmän pitämisen lähtökohta meille tässä projektissa oli kuitenkin nimenomaan suljettu, sitoutunut ryhmä. Työntekijät näkivät myös hyväksi asiaksi, jos suljettu, pitempiaikainen ryhmä joskus toteutuisi. Sitoutumisen hyötynä olisi juuri ryhmäluottamuksen syntyminen ja vertaiskokemus, mikä täsmää Kohtaamistaitteen periaatteisiin. Kohtaamistaitteen konsepti tunnetaan huonosti, koska siinä toteutuisi luottamus ohjaajan ja osallistujan välillä sekä kiinteä ryhmä, jossa on yhteisesti sovitut säännöt. Kohtaamistaitteen toimintatavan selittäminen ja toteuttamistavan avaaminen ovat yksi osa toimivaa toteutusta. Emme onnistuneet välittämään riittävän hyvin tai ytimekkäästi organisaatiolle Kohtaamistaitteen konseptia keskusteluissa ja esittelyissä. Kuitenkin voi olla, että asiakkaiden ongelmat olisivat olleet esteenä ryhmään sitoutumiselle.

Ryhmänohjaajan tuttuuden tarpeellisuudesta työntekijät olivat yhtä mieltä, ettei se ole välttämätöntä. Kuitenkin vastaajat asettavat ohjaajalle ammattitaidon vaatimuksen. Tässäkin kysymyksessä vastaajat tuovat ohjaajan motivointitaidon tärkeyden esiin sekä sen, että ryhmäläisten tulisi kokea asia heitä kiinnostavaksi ja heitä palvelevaksi. Koska vastauksissa tuli ilmi ryhmätoiminnan tarpeellisuus, pohdimme tarkoittaako tämä vastaajista toisaalta sitä, että taidetoimintaa ryhmässä ei kuitenkaan koeta riittävän tarpeellisena ja siksi se ei motivoi riittävästi pitkäjänteiseen osallistumiseen. Kulttuurisensitiivisyyden näkökulmasta kuvataiteen tärkeys on kuitenkin omaa kokemusta, ei niinkään asiakasryhmän mielipide. Työntekijöiden, sosiaalialan ammattilaisten, kulttuurisen kompetenssiin tulisi kuulua se, ettei tehdä ennakkoletuksia toisen ihmisen kiinnostuksen kohteista tai arvoista.

Ryhmätoimintaan sitoutumisen vaikeuden taustalla saattoi olla myös kuvataiteellisen toiminnan hyötyvaikutusten vähäinen tunnettuus, mistä kirjoitimme muun muassa kulttuurisensitiivisyyttä käsittelevässä kappaleessa. Euroopassa taiteen tekeminen koetaan tärkeäksi, ja kat-

selemme mahdollisuuksia ja tekemisiämme omaan kulttuuriimme sitoutuneena. Toki Silkinportin ryhmäkertoihin osallistuneet tunnistivat tekemisen mukavuuden ja hauskuuden, kun olivat tehneet ohjatut työt, mutta innostusta ei ehkä ollut niin, että he olisivat halunneet tulla kahdeksan kertaa paikalle. Tavoittamamme asiakkaat olivat käynneistään tyytyväisiä, siitä kertovat muistiinpanomme ja palautekuvat.

Kohtaamistaitteen sisällöllisesti tunnelmallinen, kutsuva tila toimi ja teki vaikutuksen asiakkaisiin. Kohtaamistaitteessa kuvallisen ilmaisun muukin käyttö tunnelmakorttien ja inspiraatiokuvien muodossa helpottaa ilmaisua, jolloin kielitaidon puutteet eivät häiritse ryhmätoiminnassa. Esimerkiksi Deweyn pragmaattisen kasvatustieteen mukaan taidekasvatus voisi olla, tai sen tulisi olla, yleinen tapa käsitellä ja jäsentää maailmaa. Kulttuurisesti kompetentti ohjaaja joutuu tämänkin filosofian eurosentrisyyttä pohtimaan. Toiminnallisten menetelmien voi kuitenkin katsoa olevan teoreettisesti perusteltuja apukeinoja esimerkiksi stressin lievitykseen, jota maahanmuuttajilla voi sanoa olevan jo kotoutumisprosessin takia, taustasyistä puhumattakaan.

Ohjaajuudesta työntekijät sanoivat, että hyvä ohjaaja maahanmuuttajien parissa on helposti lähestyttävä ja perillä asioista. Hän järjestää tasa-arvoista toimintaa kulttuurisensitiivisesti. Vastauksista tuli ilmi myös luovuus, ryhmädynamiikan tunnistaminen sekä myönteisen palautteen anto, jotka täsmäävät suoraan Kohtaamistaitteen toteuttamiseen. Mielestämme olimme ottaneet huomioon kulttuurisensitiivisyyttä taidetyöskentelyn aihevalinnoissa. (Esimerkiksi taidetyöskentelyjen tarkasta suunnitelmasta voi katsoa tarkemmin, Liite 3.)

Maahanmuuttajien motivoitumisesta nimenomaan kuvataiteisiin työntekijät toivat ilmi, että todistus saattaisi motivoida osallistumaan säännöllisesti. Työntekijät näkevät aikuisten motivaation heikkona, vaikka lapset ja nuoret mielellään osallistuisivat. Lisäksi he tuovat esiin kulttuuri- ja uskontoerot sekä sen, että muun muassa muslimit eivät saa piirtää elollisia asioita. Kohtaamistaitteessa on kuitenkin mahdollista ottaa huomioon nämä edelliset seikat eivätkä ne suinkaan kaikille muslimeille edes ole keskeisiä rajoitteita. Toisaalta taas kuten kulttuurisensitiivisyyttä käsittelevässä kappaleessa mainitsimme, myös ilmaisu ja eleet voivat vaikuttaa asioiden ja ohjaajien lähestyttävyyteen. Kohtaamistaitteessa tärkeä kärsivällinen ja tarkka ohjaus sekä lempeä, rauhallinen ohjaajan ote saatetaan esimerkiksi venäläisessä kulttuurissa tulkita ohjaajan heikkoudeksi eikä ammattitaidoksi.

Kuvataideterapeuttisen ryhmätoiminnan edellytykset maahanmuuttajien parissa ovat siis sitä järjestävien tahojen tai henkilöiden kulttuurisensitiivinen työote, asiakasryhmän tunteminen, ohjaajan ammatillisuus (johon kuuluu muun muassa motivoimisen taito ja luottamuksen herättäminen) ja toimivat viestintäkeinot ja -kanavat. Asiakasryhmän tarpeiden tunteminen viestinnässä ja toiminnan hyödyttävyyden viestintä asiakasryhmälle on todella tärkeää. Pitäisi myös pohtia ammattilaisviestinnän ja asiakasviestinnän erillisyyttä ja eriyttämistä.

6.2. Kohtaamistaitteen ryhmätoiminnan kehittämisehdotuksia

Kaikki teoria tukee sitä, että nimenomaan stressaavassa elämäntilanteessa olevalle kuvataiteen käyttö voisi olla yksi tapa kiinnittyä hetkeen ja löytää voimavaroja. Myös kasvatuskäytännökset tukevat kuvataiteen käyttöä stressiä lieventävänä ja vuorovaikutusta edistävänä toimintamuotona. Lisäksi Kohtaamistaitteen toiminnallisuus ja yksinkertainen runko mahdollistavat mallintamisen, joka toimisi kielenoppimisen hyvänä pohjana. Käytännössä maahanmuuttaneiden asiakkaiden tavoittaminen on kuitenkin isompi prosessi ja taiteen merkityksen kulttuurisidonnaisuus vaatii vahvaa motivointia ja vahvoja perusteluita toimintaan osallistumiselle.

On todettava, että vain tietyille kieli- tai kulttuuriryhmille kuvataidetoiminnan pitäminen saattaisi onnistua paremmin: kohdennetusti esimerkiksi venäläisäideille tarkoitettu ryhmä saadaan todennäköisemmin alkamaan. Samaa kieliryhmää edustavat ihmiset voivat samaistua joukkoon ja osallistuminen mahdollistuu. Tällöin ennalta riittävän hyvin kohdennettu ryhmätoiminta edesauttaa ryhmänkokemuksen syntyä, mikä on tärkeä Kohtaamistaitteen osa-alue. Myös stressinsäätelyn neurobiologinen luonne puoltaa ryhmätoimintaa - ihminen on sosiaalinen olento, joka tarvitsee yhteisöä ympärilleen.

Kohtaamistaitteen strukturoitu luonne ja ohjaajien parityöskentely mahdollistavat taiteellisen työn mallintamisen käytännössä. Tässä yhteydessä on helppo myös tukea kielenoppimista ja pitää esillä esimerkiksi tukisanalistoja. Yksi selvä motivoiva tekijä kuvataiteelliselle ryhmätoiminnalle voisi olla se, että selkeästi toisi esille ryhmätoiminnan olevan mahdollisuus kielenoppimiselle. Mallintaminen on psykologisesti luonteva tapa oppia asioita kuten Banduran sosiaaliskognitiivinen kehitysteoria esittää. Ehdotamme, että esimerkiksi jo maahanmuuttajien parissa käytössä olevaa toistomenetelmää kielenopiskelussa voisi hyödyntää osana Kohtaamistaitteen ryhmää. Joka ryhmäkerralle olisi oma pieni sanasto, joka liittyy työskentelyyn. Samaan tapaan olemme jo käytännössä toimineet. Toistomenetelmä kuvaa ymmärrettävästi kielellisiä tapoja oppia sekä asiakkaille että sosiaalialan ammattilaisille.

Koimme, että koska emme tunteneet asiakaskuntaa, meidän olisi ollut lähes mahdotonta saavuttaa asiakasyhteisön hyväksyntä ja huomio Kohtaamistaiteen ryhmälle. Jälkikäteen ajateltuna tämä olisi onnistunut paremmin pitkäjänteisessä yhteistyössä, jossa suunnitelmallisesti ryhmän varsinainen aloitus olisi ollut vasta, kun tarvittava pohjatyö Kohtaamistaiteen esittelyyn olisi tehty ja ryhmän tarvittava osallistujamäärä olisi täyttynyt.

Kehitysehdotuksia kuvataiteellisen ryhmätoiminnan perustamiseen onkin tämän projektin aikana noussut muutamia. Olisi hyvä, että ryhmänohjaajat olisivat tuttuja muusta yhteydestä, esimerkiksi harjoittelun kautta, tai ohjaajat olisivat käyneet muun toiminnan yhteydessä esittäytymässä. Maahanmuuttajat tarvitsevat luotettavan ja tutun ilmapiirin, jotta ehkä vieraampaa kuvataiteellista toimintaa olisi helppo lähestyä. Kohtaamistaiteessa voi työskentelyn aiheita myös valita niin, että ne on kulttuurisensitiivisesti valittu sopimaan kohderyhmälle, esimerkiksi alun perin venäjänkielisille lapsille. Ryhmätoiminnan mainoksessa voi tarkkaan kuvaamaailmaa harkitsemalla puhutella paremmin tavoiteltuja asiakkaita - lapsille tarjota kuvia lasten maailmasta. Kohtaamistaiteen alkuhaastattelu tutustuttaa ohjaajat jo asiakkaisiin alustavasti, ja aihepiirejä voi vielä tarkentaa. Esimerkiksi somaliäideille voisi sopia värikäs mosaiikkityö houkuttelemaan jo ryhmän esittelyssä mukaan toimintaan. Toiminnallisen ryhmän ajankohtaa tulee myös pohtia todella tarkasti, tulee ottaa huomioon yhteistyökumppanin toiminnan kiertokulku ja muu rytmitys sekä henkilökunnan saavutettavuus. Myös takana oleva tauko (esimerkiksi kesäloma) asiakaskontakteissa voi haitata ryhmätoiminnan aloittamista.

7 Loppusanat

Kohtaamistaide on strukturoitu työskentelymuoto, jonka on todettu auttavan esimerkiksi muistisairaita ympäristöön kiinnittymisessä ja vuorovaikutuksessa. Toiminnalliset menetelmät ylipäättään on todettu lieventävän stressiä. Kohtaamistaiteen virittäytymiseen, ja aiheisiinkin, liittyvä luontoelementti, on esimerkiksi Ulrichin psykofyysisen stressiteorian mukaan tehokkaasti stressiä poistava.

Stressiä, ihmisen kehittymistä ja oppimista sekä taiteen käyttöä tutkivat teoriat tukevat käsitystä siitä, että Kohtaamistaiteen ryhmätoiminta voi lievittää stressiä, auttaa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa. Perheissä yhteistoiminta taas parantaa vuorovaikutusta ja se jälleen lievittää stressiä. Ryhmätoiminnassa oppii mallista esimerkiksi kieltä ohjaajien johdolla, mallista oppimisen on ihmiselle luontainen tapa oppia esimerkiksi Albert Banduran sosiaalis-

kognitiivinen teorian mukaan. Tätä voidaan käyttää yhtenä perusteena miksi ryhmätoiminta olisi hyödyksi myös maahanmuuttajille. Kohtaamistaitteessa on paljon potentiaalia maahanmuuttajien hyvinvointia ja kotoutumista ajatellen. Esimerkiksi perheen sisäistä vuorovaikutusta voisi parantaa Kohtaamistaitteen keinoin, jos toiminta vain saadaan alkuun. Toiminnasta kertomisessa on otettava avuksi maahanmuuttajien omien yhteisöiden tuki ja tehokas viestintä sekä ennen ryhmän alkua, että ryhmätoiminnan ajan.

Kulttuurisensitiivisyys olisi hyvä huomioida ryhmän suunnittelussa ja on syytä harkita, suunnataanko tai rajataanko ryhmä esimerkiksi vain tietyistä kieliryhmästä tuleville. Voisi olla parempi esimerkiksi muodostaa useampi kohdennettu pienempi ryhmä kuin yksi iso heterogeeninen ryhmä. Silloin ohjaaja voisi kulttuurisensitiivisesti suunnitella paremmin paitsi ryhmästä kertovaa mainontaa, myös ohjaustyyliään. Kohtaamistaitteessa toiminta voidaan sopeuttaa kulttuurisensitiivisyyden periaatteiden mukaisesti esimerkiksi täysin abstrakteja aihepiirejä hyödyntäen, jolloin myös kuvantekorajoituksia pohtiva muslimikin voisi osallistua. Kohtaamistaitteen konseptin tunnettuutta ja sen vaikutuksien todenperäisyyttä voisi vielä avata sosiaalialan kentällä enemmän. Teoriat tukevat sitä, että taiteen tekemisellä on monia vaikutuksia, jotka esimerkiksi lievittävät uudessa ympäristössä toimimiseen liittyvää stressiä. Kohtaamistaitteessa taas toteutuu luottamuksellisuus suljetussa ryhmässä ja siten toiminta voisi toimia vertaistuen lähteenä. Toiminnan ytimekäs kuvailu on etenkin maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla todella tärkeää.

Taiteen kulttuurisidonnaisuus hidastaa kuvataideterapeuttisen toiminnan hyödyistä kertomista ja vähentää asiakkaiden motivoitumista. Sosiaalialan ammattitoimijoiden kuitenkin olisi hyvä tuntea Kohtaamistaitteen taidemenetelmien mahdollisuudet - myös mahdollisuudet kulttuurisensitiiviseen työtapaan. Kulttuurisen kompetenssin mukaan ammattilaisen ei pidä olettaa esimerkiksi, että kaikkia muslimeita sitoo jyrkkä kuvantekokielto. Sosiaalialan ammattilaisen kulttuurinen kompetenssi on tärkeä ja haastava taito.

Kokonaisuudessaan kuvataidetoiminnan järjestäminen maahanmuuttaja-asiakkaille on sosiaalialan ammattilaiselle monivaiheinen prosessi. Erityisesti Kohtaamistaitteen ryhmää aloitettaessa täytyy pohtia paitsi itse taidetyöskentely ja sen hallinta, työskentelyn suuntaaminen asiakasryhmälle ja työskentelyn ohjaamisen tyyli, mutta huomioon on otettava myös aikataulujen sopivuus yhteistyötahoille ja asiakkaille.

Kohtaamistaitteen ohjaajalla on oltava keinot kertoa asiakkaille ryhmään osallistumisen hyödyistä sekä perustella käyttämäänsä menetelmää myös muille tahoille. Hyötyjä ovat muun muassa kielitaidon kehittyminen ja mahdollisuus vertaisuuteen. Olisi tärkeää, että asiakkaalle muodostuisi tunne, että ryhmätoiminta on juuri häntä varten. Motivoituminen olisi tällöin ehkä voimakkaampaa. Kohtaamistaideryhmää maahanmuuttajille suunniteltaessa olisi hyvä myös kehittää kannustin osallistumiselle. Osallistumistodistus olisi jotain konkreettista ja ymmärrettävissä olevaa asiakkaille. Todistuksessa voisi tulla ilmi, että asiakas on osallistunut sitoutuneesti ryhmämuotoiseen toimintaan sekä tehnyt kuvataidetta eri tavoin. Lisäksi ohjaajan ja yhteistyötahon tulee miettiä ryhmästä viestimisen tehokkuus ja kohdennus, ohjaajan tuki maahanmuuttajalle ryhmän alusta loppuun sisältäen henkilökohtaisia muistutuksia ryhmästä. Muille yhteistyötahoille ryhmästä voisi viestiä erikseen ja asiakasmainonnan tulisi olla juuri kyseiselle, ryhmään haluttavalle asiakaskunnalle suunnattua.

Toteutuessaan nämä edellä mainitut kohdat mahdollistavat maahanmuuttajien Kohtaamistaitteen ryhmään osallistumisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kautta voimaantumisen. Olisi tärkeää, että jatkossakin tullaan ryhmämuotoista kuvataiteellista toimintaa järjestämään myös maahanmuuttajille. Kohtaamistaide on kulttuurisensitiivistä toimintaa, jolla voidaan saavuttaa tuloksia.

Lähteet

Painetut

Alanen, Anita & Voutilainen, Reetta 2014: Encounter art in student welfare and well-being at work. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa, Tiina (Ed.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Aro, Tuija & Laakso, Marja-Leena (toim.) 2011: Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesääätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki Instituutti. Jyväskylä.

Arttijeff, Maria 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä. Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto.

Arvola 2009: Sadut auttajina lastenpsykiatrisella osastolla. Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Mäki & Arvola (toim.). Duodecim. Helsinki.

Alijoki & Pihlaja 2012, Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Jyväskylä.

Bandura, Albert 2016: Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. toim. Ross Vasta. Unites press global. UK.

Belfiore, Eleonora & Bennett, Oliver 2008: The social impact of arts. An intellectual history. Palgrave & McMillan. England.

Cavén-Pöysä, Outi 2014: Showing appreciation. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa, Tiina (Toim.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Dewey John: Taide kokemuksena 2010. Eurooppalaisen filosofian seura ry/ niin tai näin.

Eväsoja, Minna (toim.) 2011: Itämainen estetiikka. Gaudeamus. Helsinki.

Hautala, 2008, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Hakala, Katariina & Hynninen, Pirkko 2007: Etnografisesta tietämisestä. Etnografia Metodologia. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Lappalainen, Hynninen, Kankkunen, Lahelma & Tolonen. (toim.) Vastapaino. Tampere.

Hakamäki, Tuomas 2009: Luontoikkunanäkymä on yhteydessä hyvinvointiin 15 -34 -vuotiailla. Pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto.

Hyyrynen Tanja 2014: Appreciative encounter with a child. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa, Tiina (Ed.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Jalkanen, Noora 2013: Luovuus, Mitä luovuus on - Eräiden opettajaopiskelijoiden käsityksiä luovuudesta. Itä-Suomen Yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, Savonlinna Luokanopettajien koulutus, OpeArt Linja Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

Leinonen & Koistinen 2014: Guiding art work. Encounter art. Handbook for Group guide. Tiina Pusa (ed.) Laurea. Vantaa.

Lommi, Hanna 2010: TAIDEKASVATUKSELLINEN TEKEMINEN KOHTAAMISEN TILANA- lapsille ja heidän vanhemmilleen. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Lumila, Kaisu & Pekka, Pirita 2011: ”Ole sä hiljaa, mä kirjotan!” Kohtaamistaide® vuorovaikutuksen tukena lastensuojelun vanhempi–lapsi-ryhmässä. Laurea ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Kerkkänen & Säävälä 2015: Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2015. Helsinki.

Känkänen, Päivi 2013: Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Leinonen, Anu & Koistinen, Katja: Guiding artwork. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa, Tiina (Toim.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Nieminen 2014: Monikulttuurinen asiakastyö. Tietosanoma. Helsinki

Niiniö & Holmikari 2014: Family and community in encounter art. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa, Tiina (Ed.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Niiniö 2014: Goal -orientation and professional guidance in Encounter art. Encounter art. Handbook for a Group guide. Tiina Pusa (ed.) Laurea. Vantaa.

Paavola, Heini & Talib Mirja-Tytti, 2010: Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. PS-kustannus. Jyväskylä.

Pusa (toim.)2014: Kohtaamistaide. Käsikirja ohjaajalle. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Rankanen, Mimmu & Pusa Tiina 2014: art therapy and encounter art in Finland. Encounter art. Handbook for a group guide. Pusa (Ed.) Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Riihelä-Palmu, Sanna 2008: Eri teitä samalle laiturille! Toiminnalliset menetelmät perheneuvolan sosiaalityössä. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.

Rusanen - Kuusela-Rintakorpi-Torkki 2014, Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten keskus. Helsinki.

Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015: Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. PS Kustannus. Jyväskylä.

Siitonen, Juha 1999: VOIMAANTUMISTEORIAN PERUSTEIDEN HAHMOTTELUA. Oulun Yliopisto, Oulu.

Vilén, Marika & Seppänen, Paula & Tapio, Nina, Toivanen Riikka (toim) 2010: Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja. Helsinki.

Voutilainen, Reetta 2014: Use of multiple senses in Encounter art. Handbook for a Group guide. Tiina Pusa (ed.) Laurea. Vantaa.

Sähköiset

Aulio, Hannu & Girard, Liisa & Laine, Riitta: KATSAUS KUVATAIDETERAPIAN TAUSTATEORIOIHIN. www.kuvataidepsykoterapia.fi - artikkelit

Heikkinen, Alpo 2017 (Toim) Arki, Arvot ja etiikka. Sosiaalialan eettiset ohjeet. Talentia.fi - tyoelama- ammattieettiset ohjeet.

HELSINGIN SEUDUN VIERASKIELISEN VÄESTÖN ENNUSTE 2015-2030. helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 1: 2016. Edita Prima. Helsinki. PDF -julkaisu.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/16_01_11_tilastoja_1_vuori.pdf

Migri.fi -paluumuutto 2018

Miettinen, Jukka O. 2016: Tila, kuva, aatteet. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 49.

intermin.fi -maahanmuutto -turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset 2018

Kotouttaminen.fi.

- kunnan-kotouttamisohjelma 2018a. Työ- ja elinkeinoministeriö.

- Työn tueksi - Kotoutumislain käsikirja - Kotoutumista edistävät toimenpiteet - Alkukartoitus. 2018b. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Työn tueksi - Kotoutumislain käsikirja - Kotoutumista edistävät toimenpiteet - Alkukartoitus - Palveluihin siirtyminen alkukartoituksen jälkeen- 2018c. TEM.

- Työn tueksi - Kotoutumislain käsikirja-Kotoutumista edistävät toimenpiteet- Kotoutumissuunnitelma. 2018d. TEM.

ely-keskus.fi -ely -maahanmuutto 2018

THL 2018_ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus, kulttuurisensitiivinen työote sosiaali- ja terveystalouksissa

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>

ortodoksi.net - mikä on ikoni, 2018.

vantaa.fi,

Etusivu -Varhaiskasvatus ja koulutus -Varhaiskasvatus- Varhaiskasvatuksen kehittäminen-Uusi varhaiskasvatuslaki. Vantaan kaupunki, 2018a.

vantaa.fi

-hallinto ja talous -tietoa vantaasta -maahanmuuttajille. 2018b. Vantaan kaupunki.

vantaa.fi - Hallinto ja talous-Päätöksenteko-Muut toimielimet-Kaupunginhallituksen asettamat toimikunnat-Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta. 2018c. Vantaan kaupunki.

Julkaisemattomat

Luovien toimintojen tavoitteellisuus ja arviointi - luentoesitys luovat toiminnot sosiaalialalla - kurssi. Syksy 2015. Anu Hagman. Laurea-ammattikorkeakoulun Optima -oppimisalusta.

Holmikari, Johanna & Hannele Niiniö & Tiina Pusa. Kohtaamistaide perhetyössä -pdf artikkeli. Laurea, Optima -oppimisalusta. www.laurea.fi -optima

Kuvat

[Kuva 1: Tukisanalista](#).....

[Kuva 2: Ensimmäinen ryhmäkerta](#)

Liite 1. Ensimmäiset mainokset (tiedote ja mainos).

KOHTAAMISTAITEEN RYHMÄ SYKSYLLÄ 2017 SILKINPORTIN TOIMINTAKESKUKSESSA
Mitä on Kohtaamistaide?

Japanista kotoisin oleva tapa tehdä taidetta. Siinä ohjaaja neuvoo kohta kohdalta kuinka työ tehdään. Aiempaa kokemusta piirtämisestä tai maalaamisesta ei tarvita.

Onko sinulla 5 - 8 -vuotias lapsi, jonka kanssa haluaisit yhteisiä kokemuksia? Haluaisitte yhdessä oppia tekemään mukavia asioita ja käyttää suomen kieltä?

Tule rohkeasti mukaan!

Kohtaamistaidetta tehdään ryhmässä. Syksyllä ryhmä perustetaan vanhemmalle ja yhdelle 5 - 8 -vuotiaalle lapselle. Teemme maalauksia ja piirustuksia sekä yhdessä että lapset ja vanhemmat erikseen. Ryhmä on luottamuksellinen. Ryhmä kokoontuu kuusi kertaa, max. kaksi tuntia kerrallaan arki-iltaisain.

Kohtaamistaiteessa aloitamme pienellä lämmittelyllä, sitten työskentelemme. Lopuksi juomme teetä tai mehua ja ihaillemme tekemiämme töitä, arvostamme niitä. On tärkeää että olet mukana koko ryhmän ajan. Kohtaamistaidetta ohjaavat koulutetut ohjaajat, Laurea -ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat. Ryhmä on heidän opinnäytetyönsä.

Lisätietoja saat: Pirkko Matkaselkä

Täytä oheinen lomake

KOHTAAMISTAITEEN RYHMÄ SYKSYLLÄ 2017 SILKINPORTIN TOIMINTAKESKUKSESSA

Mitä on Kohtaamistaide? Japanista kotoisin oleva tapa tehdä taidetta. Siinä ohjaaja neuvoo kohta kohdalta kuinka työ tehdään. Aiempaa kokemusta piirtämisestä tai maalaamisesta ei tarvita. Onko sinulla 5 - 8 -vuotias lapsi, jonka kanssa haluaisit yhteisiä kokemuksia? Haluaisitte yhdessä oppia tekemään mukavia asioita ja käyttää suomen kieltä? **Tule rohkeasti mukaan!**

Kohtaamistaidetta tehdään ryhmässä. Syksyllä ryhmä perustetaan vanhemmalle ja yhdelle 5 - 8 -vuotiaalle lapselle. Teemme maalauksia ja piirustuksia sekä yhdessä että lapset ja vanhemmat erikseen. Ryhmä on luottamuksellinen. Ryhmä kokoontuu seitsemän kertaa, max. kaksi tuntia kerrallaan tiistaisin klo 17.30. **Tule tutustumaan 15.8. ohjaajiin ja Kohtaamistaiteeseen!** Avoin tutustumiskerta kaikille Silkinportin asiakkaille!

Kohtaamistaiteessa aloitamme pienellä lämmittelyllä, sitten työskentelemme. Lopuksi juomme teetä tai mehua ja ihailemme tekemiämme töitä, arvostamme niitä. **On tärkeää että olet mukana koko ryhmän ajan.** Kohtaamistaidetta ohjaavat koulutetut ohjaajat, Laurea -ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat. Ryhmä on heidän opinnäytetyönsä.

Ryhmän ohjaavat Heidi ja Milla Laurea -ammattikorkeakoulusta.

Täytä oheinen lomake jos kiinnostuit!

Liite 2. Ennakkoilmottautumislomake
VANHEMPI -LAPSI RYHMÄLLE KOHTAAMISTAIDE SILKINPORTIN TOIMINTAKESKUKSESSA

(alkaa syyskuun loppupuolella, aina tiistaisin.) Ohjaajina sosionomiopiskelijat Heidi ja Milla

OLEN KIINNOSTUNUT RYHMÄSTÄ. HALUAN LISÄTIETOA:

Etunimi

Sukunimi

sähköposti

puhelinnumero

HALUAN OSALLISTUA LAPSENI KANSSA RYHMÄÄN:

Etunimi

Sukunimi

Sähköposti

Puhelin

LAPSEN NIMI ja IKÄ:

Allergiat/ erikoisruokavalio:

Lisätietoja:

Osallistun ryhmään, ja tiedän että ryhmä toimii opinnäytetyötä varten. Ohjaajina ovat sosionomiopiskelijat, jotka tutkivat, miten ryhmä on sujunut ja miten se on vaikuttanut ryhmäläisten hyvinvointiin. Myös lasten osallistumista ja innostusta tutkitaan.

Opinnäytetyöstä tulee raportti, josta henkilöllisyys ei käy ilmi. Tervetuloa mukaan!

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3. Taidetyöskentelyn koko suunnitelma

1. Ryhmäkerta

Ensimmäisellä kerralla olemme vastaanottamassa ovella ryhmään tulijoita. Ohjaamme heidät jättämään tavarat erilliseen naulakkoon tai muuhun vastaavaan, jotta pöydän ympärille ei tulisi ylimääräistä tavaraa ja tätä kautta aistiärsykeitä. Pöydälle on laitettu valmiiksi jokaisen osallistujan nimikyltti, joka pyydetään laittamaan rintaan ja istuutumaan lapsen kanssa vierekkäin. Tilaan on tuotu luonnonmateriaaleja ja erityisesti paljon värikkäitä vaahteranlehtiä. Lisäksi esillä on sammalta ja jäkälää.

Esittäydymme kaikille ja kerromme yleisesti Kohtaamistaitteen taideryhmän rakenteen, eli missä järjestyksessä ja miten toimimme. Korostamme, että vanhempi ja lapsi ovat tiimi, mutta olemme ryhmässä yhdessä ja otamme toiset huomioon. Seuraavaksi pyydämme kertomaan, keitä kanssamme on ja pidämme nimikierroksen. Katsomme tilanteen mukaan, pyydämmekö lasta kertomaan vanhempansa nimen ja vanhempaa lapsensa nimen esittelykierroksella.

Virittäytymisenä on tutustuminen materiaaleihin pöydällä. Annetaan lupa kiertää pöytää ja tunnustella sekä haistella lehtiä, pihlajanmarjoja, kiviä ja sammaleita. Taustalla soi hiljaisella esimerkiksi sateen ja tuulen ääni. Tunnustelun jälkeen ohjaamme ryhmäläiset istumaan pöytään vierekkäin lapsensa kanssa ja aloitamme taidetyöskentelyn vaihteellaisen ohjeistuksen.

Taidetyöskentelynä Syksyinen puu

Materiaalit:

300g vesiväripaperi 14kpl

pillejä

ruskeaa mustetta

foliota

akryylivärejä

hiustenkuivaajia

Pöydälle on asetettu jokaisen ryhmäläisen eteen vesiväripaperi, pilli ja mustetta. Ohjeeksi annetaan laittaa muutama pisara mustetta paperin alalaitaan. Pyydetään vanhempaa laittamaan molempien paperiin mustetta. Seuraavaksi näytetään pillillä puhallusta ja kehoitetaan vanhempaa ja lasta puhaltamaan mustetta ylöspäin paperilla. Kun muste on puhallettu loppuun, pyydetään vanhempaa kantamaan työt kuivatuspöydälle ja lapsi voi valvotusti kuivata hiustenkuivaajalla musteet kuiviksi. Kun on palattu pöytään kuivien töiden kanssa, ohjeistetaan seuraava työvaihe. Pöydälle on jaettu jokaiselle folioarkki, joka kehoitetaan rypistämään. Sivupöydälle on asetettu maalausaluustoja ja akryylipullovärejä. Ohjeistetaan valitsemaan kolme väriä, jotka puristetaan alustalle. Vanhempaa ohjeistetaan auttamaan värin puristamisessa alustalle, mutta korostetaan, että jokainen saa päättää itse värit. Pöydälle on asetettu suttupaperit. Seuraavaksi kehoitetaan kokeilemaan siihen millaista jälkeä tulee, kun foliomyttyä kastaa väriin ja painelee paperille. Ohjeistetaan painamaan väriä musteen yläpään ja paperin keskiosaan. Lopuksi kuivataan työ lyhyesti kuivaimella.

Arvostuskierrokselle on aina varattu mehua lapsille ja teetä aikuisille. Lisäksi on kaura- ja suolakeksejä. Käydään istumaan erilliseen tuolirinkiin ja työt asetetaan niin, että lapsen työ on puu ylöspäin ja vanhemman työ sen alapuolella lehvästö alaspäin kuin peilikuvana. Näin koitetaan välttää vertailua aikuisen työhön ja luodaan metafora ja dialogisuus lapsen ja vanhemman töiden välille. Ohjaajina olemme voimakkaasti tukemassa ensimmäisen kerran arvostuskierrosta, jotta kaikki pääsisivät ajatukseen kiinni ja jokaiselle jäisi positiivinen kokemus kerrasta.

2. Ryhmäkerta

Toisen ryhmäkerran virittäytyminen ovat kuvat. Ympäri huonetta on aseteltu erilaisia kuvia, joissa on lyhtyjä, tähtiä, avaruutta, ikkunoita ynnä muita sellaisia, joita ajattelemme liittyvän tulevaan taidetyöskentelyyn. Huone on muuten hämyisä, mutta kuvien ympärillä kulkee valosarjoja. Taustalla kuuluu vaimeana avaruuskohina kaiuttimesta, joka on liitetty matkapuhelimen musiikkisovellukseen. Pyydämme jokaista valitsemaan yhden kuvan. Pyydetään kuvan valittua siirtymään takaisin pöytään kuvan kanssa. Vanhempaa ja lasta ohjeistetaan tutkimaan yhdessä valitsemiaan kuvia ja etsimään niistä jotain samankaltaisuutta. Sitten siirrytään työskentelyyn, jonka teemaan kuvien aiheet ovat virittäneet.

Taidetyöskentelynä Raaputustyö

Materiaalit:

Valkoinen kartonki A4

lyijykynä

Paksut puuvärit, jotka jaoteltu ryhmittäin niin, että saman värin eri sävyt samassa rykelmässä mustat vahaliidut

maalariinteippirulla aihioita

paketointiteippi aihioita yms. pienempiä pyöreitä sabluunoja

Vanhemman ja lapsen edessä on pöydällä yksi yhteinen paperi. Taidetyöskentelyn ensimmäisessä vaiheessa ohjeistetaan ottamaan suuri teippirulla ja piirtämään lyijykynän ja sabluunan avulla ympyröitä hieman limittäin paperille. Seurataan työskentelyä ja kehoitetaan vanhempaa pitämään rullasta kiinni, kun lapsi piirtää tai toisinpäin. Kun näyttää, että paperille on saatu sopivasti ympyröitä, aloitetaan seuraava vaihe. Vanhempi ja lapsi päättävät yhdessä värin ja ottavat sen eri sävyjä pöydälleen. Osiot ja koko paperi väritetään puuväreillä. Kun paperi on saatu väritettyä yhdessä, ohjeistetaan vanhempaa ja lasta molempia ottamaan musta vahaliitu ja alkamaan peittämään paperia mustalla värittäen. Korostetaan, että väritetään voimakkaasti ja kokonaan paperi. Neljäs työvaihe on raaputus, joka tehdään käyttäen hyväksi pieniä ympyrän mallisia sabluuneja sekä viisisenttistä ja hammastikkua. Saa tehdä myös vaapaalla kädellä ympyrän mallisia alueita halutessaan. Viimeiseksi työvaiheeksi päälle liimataan valkoisesta kartongista kehys, jossa keskellä on ympyrän mallinen aukko, mistä teos näkyy. Työ on tavallaan ikkuna - joko pimeään yöhön tai avaruuteen, miten katsojat sitten työt lo-pulta näkevätkään. Töitä arvostetaan istumalla yhdessä piirissä ja lapsi voi pidellä itse tai vanhemman kanssa yhteistä työtä niin, että se on ryhmäläisiin päin. Muistutetaan siitä, että ensin toiset kommentoivat työtä ja sen jälkeen tekijät saavat kertoa mitä haluavat työn tekemisestä ja lopputuloksesta. Tällä keinolla, koitetaan välttää omien töiden vähättelyä ja tuoda uusia näkemyksiä esiin.

3. Ryhmäkerta

Kolmannen kerran virittäytymisenä on kuplien puhallus. Pyydetään ryhmäläiset piiriin ja jaetaan yksi saippuakuplapurkki vanhemmalle ja lapselle yhteiseksi. Vanhemmat puhaltavat ensin kuplia ja heidän lapsensa saavat poksauttaa ne ja sen jälkeen lapsi puhaltaa kuplia ja vanhempi saa vuoron poksauttaa kuplat. Näin käydään vuorotellen piiri läpi. Tämän jälkeen pyydetään viemään saippuakuplapurkit sivupöydälle ja siirtymään työskentelypöytään.

Taidetyöskentelynä Kuplakukat

Materiaalit:

300 g vesiväripaperi 7 kpl A3

muovisia laakeita kulhoja 13kpl

vihreän sävyisiä silkkipapereita 14 arkkia

vihreän sävyisiä vahaliituja 18 kpl

pillejä 15 kpl

sprayliimaa

Taidetyöskentely alkaa siitä, että vanhempi ja lapsi valitsevat kaksi väriä kukilleen ja me ohjaajat lisäämme heille ne jo valmiisiin vesi- tiskiaine seoksiin. Kuplamaalaiseoksen suhde on yksi osa akryyliimaalia, yksi osa tiskiainetta ja kaksi osaa vettä. Seokseen puhalletaan pillillä ilmaa ja näin hauskalla tavalla saadaan aikaan runsas kuplakasa. Havainnollistetaan kuplakukien painaminen paperille ja annetaan vanhemman ja lapsen yhdessä tehdä kukkia paperille.

Työt kuivataan pikaisesti hiustenkuivaajalla siihen tarkoitettulla erillisellä pöydällä sivussa. Ennen neljättä työvaihetta jokaiselle vanhempi- lapsi parille on jaettu muutama vihreä silkkipaperi. Kukille tehdään lehdet repimällä silkkipaperia ja liimaamalla ne sprayliiman avulla paperille. Lapsi repii lehtiä ja vanhempi sprayliimaa ne paperille. Viimeisenä työvaiheena piirretään varret vahaliitujen avulla kukille. Tämän työn innottajana on hortensian kukka, mutta yhtä hyvin ne voivat lasten mielestä olla vaikka hattaroita.

Arvostuskierrokselle kokoonnutaan jälleen tuttuun tapaan tuolirinkiin. Koska syntyneet taide- teokset ovat aika kookkaita, sijoitetaan ne vanhempi- lapsi -parin eteen lattialle. Aloitamme arvostamisen siitä parista, jolla tuntuu olevan kovin tarve jakaa ajatuksensa ja kokemuk- sensa. Kenties puheliimmasta ja vilkkaimmasta sillä hetkellä tuntuvasta lapsesta. Näin saamme heidän vuoronsa alkuun ja kierros pääsee jatkamaan rauhallisemmin. Kun kaikkien työt on arvostettu, nousemme seisomaan töiden ääreen ja teemme muutaman kierroksen ihastelemalla syntyynyttä ”kukkatarhaa”.

4. Ryhmäkerta

Neljännän kerran yhteinen virittäytyminen on leikkivarjo. Ohjeistetaan pitämään yhdessä kiinni varjosta ja sitten vanhempi -lapsi -parit menemään omalla vuorollaan varjon alle hetkeksi. Varjoleikin jälkeen vanhemmat siirtyvät omalle puolelleen vielä virittäytymään hetkeksi tilkkutäkki -taidetyöskentelyyn ja lapset omalle puolelleen virittäytymään kuulamaa- laukseen. Vanhemmille pidettävä lisävirittäytyminen ohjaa kynätyöskentelyyn lyhyellä mieli- kuvaharjoituksella. Mielikuvaharjoituksessa kehoitetaan laittamaan silmät kiinni ja muuta- malla lauseella ohjataan ajatusta menemään kohti kynätyöskentelyä, miettimällä muun mu- assa miltä kynä tuntuu ja miten se liikkuu paperilla. Lisäksi mietimme jotain väriä ja sen mah- dollisia sävyjä. Lapsille on omana virittäytymisenään ovat stressipallot hypisteltävinä ja hei- teltävinä sekä marmorikuulien vierittäminen ja tutkiminen.

Taidetyöskentelyinä Tilkkutäkki ja kuulamaalaus

Materiaalit:

valkoinen vesiväripaperi 150-200g 10kpl

valkoinen vesiväripaperi 150g postikorttikoko 10kpl

lyijykyniä

ohuita puuvärejä

kulta- ja hopea tusseja

pullopeitevärit

viilipurkkeja 11 kpl

kopiopaperilaatikon kansia 7kpl

marmorikuulia

kosteuspyyhepaketti

(pienet kehykset)

Neljäs ryhmäkerta toteutetaan niin, että virittäytyminen on yhdessä, jonka jälkeen vanhem- mat ja lapset tekevät erillään taidetyöskentelyn ja palaavat yhteen arvostuskierrokselle. Van- hempien taidetyöskentelyssä ensimmäinen vaihe on piirtää lyijykynällä ääri viivat postikortin kokoiselle paperille. Toinen vaihe on piirtää kaksitoista pistettä johonkin valitsemiinsa koh- tiin. Tämän jälkeen yhdistetään pisteet piirtämällä toisiinsa niin, että aina kahden pisteen vä- lissä on viiva. Viiva voi olla mutkittitelevakin. Neljäs taidetyöskentelyn vaihe on täyttää ”til- kut” haluamalla kuviolla tai värillä. Tähän saa jokainen vanhempi valita kolme väriä työhönsä.

Lasten työskentelyssä taidetyöskentelynä on kuulamaalaus. Jokaisella lapsella on oma laa- tikko ja ensin kehoitetaan lapsia laittamaan paperi laatikkoon. Sitten seuraava vaihe on valita yksi väri ja ottaa kuula värikulhosta ja laittaa paperin päälle. Sitten ohjataan liikuttamaan kuulaa keinuttamalla laatikkoa käsissä. Kun väri loppuu niin voi valita seuraavan värin ja toi- mia samalla tavoin. Jokainen tekee kolmella valitsemallaan värillä. Väri vaihtoehdot on samat kuin aikuisilla. Lapset voivat tehdä useita kuulamaalauksia ja valita kohdan mistä leikataan kehyksiin sopiva pala.

Lopuksi töiden kokoamiseen meillä on kaksi vaihtoehtoa, joista valitsemme toisen tilanteeseen sopivan. Ensimmäinen vaihtoehto on koota kaikki työt yhteen, kuin isoksi tilkkutäkiksi. Työstä tulee yhtenäinen ja koko ryhmän oma. Lapset voivat arvuutella mikä on oman vanhemman työ. Toinen vaihtoehto on laittaa työt omiin pikku kehyksiin ja antaa ne niin, että vanhempi antaa oman työn lapselleen ja lapsi omalle vanhemmalleen. Arvostamme töitä kokoomisesta riippuen, joko tuoliringissä istuen niin, että katsomme tilkkutäkkiä kiertäen ja yläpuolelta tai olemalla vierekkäin istumassa niin, että tehdyt työt ovat aina tekijän sylissä.

5. Ryhmäkerta

Viidennellä kerralla virittäydytään syksyn sato - painelutyöhön katselemalla ja tunnustelemalla ja haistelemalla pöydällä olevia vihanneksia. Myös makuaistia pääsee virittämään pienillä makupalloilla kyseisistä vihanneksista ja hedelmistä, joita olemme asettaneet saataville.

Taidetyöskentelynä Syksyn satoa

Materiaalit:

valkoinen vesiväripaperi 300g 8kpl

paksu sivellin 14kpl

vesivärinappeja, kahta tai kolmea väriä 7kpl

pullopeitevärejä

maalauslustoja 7kpl

paksuja siveltimiä 28 kpl

varsiselleriä

ruusukaalia

omenan puolikkaita

(pingotettuja kankaita)

Viidennen taideryhmäkerran ensimmäinen työvaihe on valita yksi laveerausväri. Koska vanhempi ja lapsi tekevät yhteisen työn, on myös valinta tehtävä yhdessä. Vanhempi- lapsi -pareille on jo valmiiksi teipattu vesiväripaperi pöytään. Laveeraus työvaiheena havainnollistetaan ja kun ryhmäläiset ovat saaneet paperin kokonaisuudessaan värjättyä, kuivataan työ hiustenkuivaajalla. Neljäs työvaihe on valita yksi väri ja yksi vihannes ja alkaa värjäämään sitä siveltimellä jonka jälkeen painetaan jälki paperiin. Kannustetaan kokeilemaan vieressä olevalle kokeilupaperille millainen jälki mistäkin tulee. Kun on tyytyväinen ja valmis, voi alkaa painamaan yhdessä itse työlle. Mietimme myös mahdollisuuksien mukaan vaihtoehtona niin kutsuttuja canvas -tauluja papereiden sijaan. Syksyn satoa taidetyöskentelyn innottajana on kasvimaailma, mutta lopputuloksena voi olla katsojan silmin vaikka pilvinen taivas. Tämä on tavallaan aiheista vapain. Lopuksi keräännymme erilliseen tuolirinkiin istumaan ja arvostamaan tehtyjä töitä. Vanhemman ja lapsen yhdessä tekemä työ on heidän edessään niin, että se näkyy muille ryhmäläisille. Käydään kaikkien työt läpi ja kiitetään tästä päivästä.

6. Ryhmäkerta

Kuudennen kerran virittäytymisenä on yhteinen värikävely. Verholla rajattuun tilaan on aseteltu liukumana erilaisia esineitä ja kuvia tummasta vaaleaan väreittäin, eri pöydille. Värisävyt vaihtelee ja värit kuin liukenee eteenpäin kävellessä johdattaen näin liukenevaan mustetyöhön. Mikäli tuntuu sopivalta, saatamme lisätä kuhunkin pöytään jonkun tuoksun. (Tuoksuissa pitää aina miettiä sekä ohjaajien että ohjattavien tuoksuherkkyyttä.) Mukaan työskentelypöytään saa ottaa yhden esineen tai kuvan, jonka värisävy miellyttää ja tuo inspiraatiota.

Taidetyöskentelynä Tussi työ

Materiaalit:

laattoja, kooltaan noin A4 7kpl

haavanpuhdistusainetta tms. alkoholia

permanenttitusseja

pitkä pumpulipuikko 14 kpl

fiksatiivi 2 purkkia

Kuudennen ryhmätyökerran ensimmäinen taidetyöskentelyn vaihe on valita kolme tussia, joilla aloitetaan värittämään ja piirtämään kaakelille. Kun kaakeli on täytetty, havainnollistetaan seuraava vaihe eli alkoholin tiputtaminen pumpulipuikon avulla kaakelille. Tässä kohtaa ohjaaja huomioi erityisesti, että vanhemmat ohjaavat lastaan työskentelyssä. Kun värit ovat sopivasti levinneet, kiinnitetään työ fiksatiivilla ohjaajien toimesta. Viimeisenä työskentelyvaiheena pohdimme koristejalokivien tai muiden vastaavien liimaamista työlle. Tämä työ on abstrakti ja siksi ehkä vaikea. Sen tarkoituksena on ehkä eniten vain leikkiä väreillä ja efekteillä. Havainnoimme työn kestoa ja annamme nopeimmille mahdollisuuden tehdä useampi työ, jotta kaikki ei tulisi turhauttavaa odotusta ja jokainen saisi ainakin yhden työn rauhassa loppuun.

Arvostuskierrokselle otetaan mukaan mielestään parhaiten onnistunut työ. Se asetetaan jälleen tekijöidensä eteen muiden nähtäväksi. Jokaisen työ arvostetaan erikseen ja lopuksi katsellaan miten kaunis kokonaisuus on, kun kaikki työt onkin laitettu yhtenäiseksi joukoksi lattialle.

7. Ryhmäkerta

Seitsemännen kerran työskentelyyn virittäydytään lyhyellä videolla, jossa on kuvattu puuta vuodenaikojen läpi. Tilassa on paljon vaaleita kankaita ja esineitä sekä oksia, joita myös tunnustellaan. Ensimmäisessä ja viimeisessä taidetyöskentelykerrassa yhteneväisyytenä on puu - teema ja se kuin sulkee ympyrän, jota on yhdessä kuljettu.

7. Talvipuu

Materiaalit:

valkoinen vesiväripaperi 300g 8kpl

kelmua kaksi rullaa

mustaa mustetta

pillejä 14kpl

pullopeitevärejä

sieniä 14kpl

kimalletta

Vanhemman ja lapsen edessä on valmiiksi pöytään pingoitettu ja teipattu yhteinen paperi. Taidetyöskentelyn ensimmäinen vaihe on märkälaveerata paperi haluamallaan värillä. Tämän jälkeen välittömästi on työvaiheena asetella valmiiksi leikattu kelmu paperille. Kun kelmu on aseteltu paperille sitä kurtistellaan sormin ohjaajien havainnollisten esimerkkien tavoin. Kelmun annetaan olla paikoillaan hetki liikuttelematta ja tämän jälkeen kelmu nostetaan pois työn päältä. Hiustenkuivaajalla kuivataan työ kevyesti. Neljäs työvaihe on tiputtaa muutama pisara mustetta paperin alareunaan ja alkaa puhaltamaan pillin avulla. Tämän jälkeen jälleen kuivaus lyhyesti. Vanhempi ja lapsi valitsevat yhden värin ja tuputtelevat puulle lehvästön. Lopuksi pumpulipuikon avulla töpötellään valkoista tai hopeista väriä ja halutessa kimallejahettoa aavistus. Työskentelyt päättää yhteinen puu (vertaa ensimmäisen ryhmäkerran omiin puihin). Tässä voi ehkä nähdä jo sujuuko yhteistyö ja mitä siitä seuraa.

Työt arvostetaan tuttuun tapaan erillisessä tuoliringissä. Töiden arvostamisen lisäksi valmistaudutaan hieman seuraavaan kertaan, eli ryhmän päätöskertaan. Puhutaan hieman edellisistä kerroista ja siitä mitä tulevalla viikolla tapahtuu, jotta jokaisella tulisi levollisempi mieli lopettaa ryhmä ja kaikilla olisi mahdollisuus käsitellä asiaa riittävästi.

8. Ryhmäkerta

Viimeisellä, eli kahdeksannella kokoontumiskerralla pidämme taidenäyttelyn ja keräämme ryhmäläisiltä loppupalautteen. Virittäytyminen on myös näin lyhyempi, lähinnä yhteen koosa ja osallistava taidetyöskentelyn puuttuessa. Ryhmäläisten saavuttua tilaan pöydälle on aseteltu kuvia, joista jokainen saa rauhassa valita kortin tai kuvan joka sillä hetkellä tuntuu oikealta. Myös me ohjaajat valitsemme kortit. Käymme läpi kierroksen, jossa jokainen näyttää kuvansa toisille. Vaihtoehtona tehdä se hiljaa tai kertoa jotain siitä miksi valitsi kuvan. Tämän jälkeen vanhempi ja lapsi järjestävät näyttelyn.

Työskentelynä on tällä kertaa, kuten edellä jo mainittiin, tehdä oma näyttely. Tehtävänä on ensin käydä omat työt läpi sekä valita lapsensa kanssa kummankin lempityöt. Vanhemman ja lapsen valinnat merkataan vihreällä sydän post it-lapulla. Halutut työt asetellaan omaksi ryhmäkseen, ja niiden eteen laitetaan paperi, johon näyttelyn katsojat jättävät kommentteja töistä - lapsille voimme antaa luvan piirtää sydämiä tai muita symboleita, tai peräti jakaa sydän- ja tähtitarroja tms., jotta he voivat myös itsenäisesti olla mukana kierroksessa. Osallistujille jää näin Kohtaamistaiteen ryhmästä ryhmän lopuksi konkreettista positiivista palautetta taidetyöskentelystä.

Arvostuskierros pidetään lopuksi niin, että ryhmäläiset kiertävät vapaasti toistensa näyttelyt, sekä kirjoittavat pientä palautetta toistensa lappuihin. Tarjoilut ovat hieman tavanomaista runsaammat ja taustalla soi hiljaisella musiikki. Ohjaajina kierrämme myös ja sanoitamme ääneiden havaintojamme. Lopuksi kiitämme kaikkia mukana olijoita ja toivotamme hyvää jatkoa.

Näyttelykierroksen tueksi ja lisähavainnollistajaksi olemme valmistaneet niin kutsutun arvostusikkunan. Se on tehty vanhasta neliruutuisesta ikkunapokasta kirjoittamalla ruutuihin tukisanoja siitä, mitä töissä voi arvostaa tai millaisia adjektiivejä käyttää. Esimerkiksi työn sommittelua, värejä ja muotoja voi kuvailla sekä antaa niistä hyviä huomioita.

Liite 4. Arviointilomake
OHJAAMISEN ARVIOINTI

Ensimmäinen kerta 12.9.	oma arvio/Heidi	vertaisarvio	oma arvio/Milla	vertaisarvio
Työnjako/ keskinäinen vuorovaikutus				
Kohtaamistaitteen periaatteet ja niiden noudattaminen				
Asiakaspalaute/ vuorovaikutus				

12.9. PALAUTE	osallistuja 1	osallistuja 2	osallistuja 3	(osallistuja 4)
vanhempi	aurinko	aurinko	sydän	sydän
lapsi				

RYHMÄLÄISTEN ARVIOINTI

	Osallistuja 1 ja lapsi	Osallistuja 2 ja lapsi	Osallistuja 3 ja lapsi	Osallistuja 4 ja lapsi
Lapsen &vanhemman kontakti -ei yhtään (vanhempi ei reagoi) - vähän tai vanhempi huomaa välillä - melko sujuvaa, vanhempi ottaa kontaktia -lapsi on hyvin vilkas				

<p>Tunneilmaisu (vanhemman ja lapsen välillä)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ei yhtään • vähän / joskus • ihan kivasti, osaa ilmaista itseään 				
<p>VUOROVAIKUTUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • ei osoita kiinnostusta muihin • tekee joskus aloitteita • osallistuu, kysyy 				
<p>TARKKAAVAISUUS:</p> <p>El jaksa keskittyä osallistuu välillä on mukana hyvin</p>				

Liite 5. Uusittu mainos

KOHTAAMISTAITEEN RYHMÄ SILKINPORTIN
TOIMINTAKESKUKSESSA, Tikkurilantie 44 F, 2. kerros.

Mitä on Kohtaamistaide?

Japanista kotoisin oleva tapa tehdä taidetta. Siinä ohjaaja neuvoo kohta kohdalta kuinka työ tehdään. Aiempaa kokemusta piirtämisestä tai maalaamisesta ei tarvita. Emme maalaa kuvia ihmisistä tai eläimistä. **Tule rohkeasti mukaan!**

Kohtaamistaidetta tehdään yhdessä. Ryhmä on tarkoitettu vanhemmalle ja yhdelle 4 - 8 -vuotiaalle lapselle. Ryhmä on luottamuksellinen. Ryhmä kokoontuu tiistaina klo 17.30 – 19.00 Silkinportissa Tikkurilassa, **3.10.-31.10.** **On tärkeää, että voit olla mukana kaikki kerrat. Tervetuloa!**

Kohtaamistaiteessa aloitamme pienellä lämmittelyllä, sitten työskentelemme. Lopuksi juomme mehua ja ihailamme tekemiämme töitä, arvostamme niitä.

Kohtaamistaidetta ohjaavat koulutetut ohjaajat, Laurea - ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Heidi ja Milla. Ryhmä on heidän opinnäytetyönsä.

Liite 6. Ryhmätoiminnan uutta suunnittelua -mainos

Talvista taiteilua Kohtaamistaiteen parissa!

Tervetuloa mukaan tunnelmoimaan joulunalusaikaa. Ohjaamme Kohtaamistaiteen ryhmää marraskuun lopusta joulukuun puoleen väliin työpaikallanne.

Kokoontumisaika on maanantaisin tai tiistaisin n. klo.17.30-19.00. Mukaan mahtuu 5-7 aikuista läheisen n. 4-8-vuotiaan lapsen kanssa. Kohtaamistaidetta tehdään suljetussa ryhmässä, joka kokoontuu useamman kerran. Kiinnostus kuvalliseen ilmaisuun riittää, erityistaitoja tai muita valmistautumisia ei tarvita. Jokainen taidekerta on oma yllätyksellinen kokonaisuutensa. Tavoitteena on tuoda valoa pimeään vuodenaikaan ja luoda mukavia yhteishetkiä lapsen ja työyhteisön kesken. On tärkeää, että pääset osallistumaan kaikkina neljänä kertana. Ryhmä on osa opinnäytetyötämme.

Voit ilmoittautua sähköpostitse milla.niini@student.laurea.fi tai

tekstiviestitse 044 306 1083. Ilmoita nimesi ja työyhteisösi

Lämpimästi tervetuloa!

Heidi Metsänen ja Milla Niini

Liite 7. Haastattelu (kirjallinen)

Toimivatko suljetut ryhmät Vantaan maahanmuuttajapalveluissa?

Pitäisikö ohjaajan olla työyhteisön tai asiakkaiden tuttu? (Voisiko esimerkiksi harkita ostopalveluna ryhmien pyörittämistä jos olisi hankinta ym. lakien mukaan mahdollista?)

Mikä on viestinnän merkitys asiakkaiden tavoittamisessa? Tavoittaako esimerkiksi Facebook -mainostaminen maahanmuuttajia?

Miten maahanmuuttajat motivoituvat - nimenomaan kuvataideryhmiin?

Onko joitain ominaisuuksia, joita ohjaajalta vaaditaan?

